

Vissa energimarknadsfrågor

Sammanfattning

Utskottet tillstyrker – med ett undantag – de lagändringar som regeringen föreslår i proposition 2001/02:56 om energimarknader i utveckling. När det gäller frågan om åtskillnad mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet föreslår regeringen införande av ett förbud för en verkställande direktör i ett nätföretag att samtidigt vara verkställande direktör i ett företag som bedriver produktion av eller handel med el. Dessutom får enligt förslaget flertalet av styrelseledamöterna i ett nätföretag inte samtidigt vara styrelseledamöter i ett företag som bedriver produktion av eller handel med el. Utskottet menar emellertid att förslaget om införande av förbud av den karaktär som regeringen förordar är behäftat med ett antal problem som kräver ytterligare beredning och överväganden. Riksdagen bör därför, genom ett tillkännagivande, anmoda regeringen att göra en förnyad prövning av frågan och återkomma till riksdagen med ett nytt förslag. Därvid bör särskilt frågan om kongruens i regelverken för å ena sidan nätföretag och företag som bedriver produktion av eller handel med el och å andra sidan fjärrvärmeföretag och elhandelsföretag uppmärksammas.

Motivet bakom flera av regeringens förslag är en strävan att åstadkomma en effektivisering av elmarknaden i syfte att konsumentintresset bättre skall tillvaratas. Det gäller t.ex. föreslagna ändringar avseende regleringen av nättarifferna, införande av kvalitetskrav på el och ökad tariffutjämning mellan glesbygd och tätort. När det gäller regleringen av nättarifferna innebär förändringen att vid skälighetsbedömningen skall framöver nättarifferna ställas mot nätägarens prestation i stället för som för närvarande kostnader. I en reservation (m, kd, fp) begärs ytterligare åtgärder, såsom införande av s.k. benchmarkkonkurrens och förkortade handläggningstider hos Energimyndigheten.

Regeringens förslag om att det i ellagen skall införas en bestämmelse som stadgar att den el som överförs skall vara av god kvalitet tillstyrks också av utskottet. I en reservation (fp) avstyrks förslaget; reservanten befarar att bestämmelsen blir en s.k. luftparagraf. När det gäller utjämning av nättariffer mellan glesbygd och tätort anser utskottet att regeringens förslag om att ersätta den nuvarande möjligheten till samredovisning av nätkoncessionsområ-

den med en skyldighet kommer att ge bättre förutsättningar för en utjämning. I en reservation (m, kd, fp) avvisas detta förslag, varvid det förordas att existerande, omotiverade skillnader i nättariffer som inte beror på det geografiska läget först skall elimineras.

Utskottet tillstyrker vidare regeringens förslag när det gäller timvis mätning av små elanvändares förbrukning och av små elproducenters produktion. I det förstnämnda fallet innebär det att en tidsgräns sätts för den befrielse från att betala merkostnaden för mätning och för rapportering av mätresultaten som de elanvändare vars förbrukning mäts per timme enligt ett leveransavtal som gällde när schablonberäkningssystemet infördes den 1 november 1999 erhöll under avtalets återstående giltighetstid. Tidsgränsen sätts till utgången av år 2004. I en reservation (m, kd, fp, mp) yrkas avslag på regeringens förslag, med hänvisning till att statsmakterna inte bör sätta sig över ingångna avtal. När det gäller de små elproducenterna kommer dessa, enligt regeringens förslag vilket utskottet tillstyrker, att framöver kunna ges dispens från kravet på timvis mätning av el. I detta sammanhang avstyrker utskottet motioner om de framtida förutsättningarna för vindkraft; frågan kommer att bli föremål för behandling i den aviserade energipolitiska propositionen senare under våren 2002. Regeringens förslag avseende prövning av vissa tvister och anmälan av utlandshandel med el, som inte föranlett några motionsyrkanden, tillstyrks också.

Regeringen redovisar i propositionen sina bedömningar avseende vissa frågor, dock utan att förslag till riksdagsbeslut läggs fram. Det gäller frågan om leverantörbyte, där riksdagen våren 2001, på förslag (enhälligt) av näringsutskottet, anmodade regeringen att skyndsamt utreda förutsättningarna och formerna för införande av ett effektivt sanktionssystem mot de nätbolag som inte uppfyller regelverkets krav vid byte av elleverantör eller gällande föreskrifter om angivande av anläggningsidentitet vid mätrapportering. Utskottet tillstyrker nu motioner med krav på omedelbara åtgärder i frågan och anser att regeringen borde ha lagt fram ett förslag om sanktionssystem i den här aktuella propositionen. Riksdagen föreslås, genom ett tillkännagivande, anmoda regeringen att utan ytterligare tidsspilla lämna det begärda förslaget. I en reservation (s, v) avstyrks motionerna med hänvisning till pågående beredningsarbete inom Näringsdepartementet.

När det gäller frågan om leveranssäkerhet, m.m. redovisar regeringen också sina bedömningar i propositionen. Utskottet avstyrker härvid motioner i frågan och hänvisar till pågående utrednings- och uppföljningsarbete inom Energimyndigheten och Svenska kraftnät. I en reservation (m, kd, fp) efterlyses ökade insatser från regeringens sida. Fjärrvärmemarknaden berörs också i propositionen, varvid tillsättande av en särskild utredare aviseras. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motioner med krav på åtgärder i syfte att uppnå en mer effektiv konkurrens på fjärrvärmemarknaden. Motionerna följs upp i en reservation (m, kd, fp).

Riksdagen beslöt våren 2001, på förslag av näringsutskottet och med anledning av en motion om strålningsrisker från kraftledningar i tätbebyggda

områden, att det skulle tillsättas en utredning med uppdrag att finna åtgärder och metoder för att reducera strålningsriskerna från kraftledningar (bet. 2000/01:NU8). I utredningsuppdraget borde även ingå att ta fram förslag till incitament för kommuner och kraftbolag för sådana åtgärder samt en bedömning av kostnaderna för åtgärderna. Regeringen har nu givit Elsäkerhetsverket i uppdrag att genomföra det nämnda uppdraget. Med hänvisning till detta avstyrker utskottet två motioner med krav på tillsättande av en utredning om strålningsrisker. Vidare avstyrks en motion med begäran om tydligare bestämmelser vid ansökan om förlängning av nätkoncession och om sanktionsmöjligheter mot nätföretag som inte inlämnar ansökan om förlängd koncession inom fastställd tid – i en reservation (v, c, fp) följs det sistnämnda kravet upp.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	4
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	6
Redogörelse för ärendet.....	9
Ärendet och dess beredning.....	9
Propositionens huvudsakliga innehåll	9
Utskottets överväganden	11
Inledning.....	11
Nättariffers skälighet och tillsyn.....	11
Propositionen.....	11
Nättariffers skälighet	11
Ändrade tillsynsregler.....	13
Motionerna	15
Vissa kompletterande uppgifter	16
Utskottets ställningstagande	19
Tariffutjämnning mellan glesbygd och tätort	20
Propositionen.....	20
Motionen	21
Utskottets ställningstagande	21
Åtskillnad mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet	22
Propositionen.....	22
Motionen	23
Vissa kompletterande uppgifter.....	23
Utskottets ställningstagande	24
Krav på god kvalitet vid överföring av el	25
Propositionen.....	25
Motionen	26
Vissa kompletterande uppgifter.....	26
Utskottets ställningstagande	26
Prövning av vissa tvister.....	27
Propositionen.....	27
Utskottets ställningstagande	28
Anmälan av utlandshandel med el.....	28
Propositionen.....	28
Utskottets ställningstagande	29
Timvis mätning av små elanvändares förbrukning, m.m.	29
Propositionen.....	29
Motionerna	30
Vissa kompletterande uppgifter.....	30
Utskottets ställningstagande	31
Timvis mätning av små elproducenters produktion, m.m.	31
Propositionen.....	32

Motionerna	33
Vissa kompletterande uppgifter.....	34
Utskottets ställningstagande	35
Leverantörsbyte.....	36
Propositionen.....	36
Motionerna	37
Vissa kompletterande uppgifter.....	37
Utskottets ställningstagande	39
Leveranssäkerhet, m.m.....	40
Propositionen.....	40
Motionerna	41
Vissa kompletterande uppgifter.....	43
Utskottets ställningstagande	45
Fjärrvärmemarknaden	46
Propositionen.....	46
Regler om kommunala fjärrvärmeföretag	46
Konkurrensen för fjärrvärmerna på värmemarknaderna.....	47
Motionerna	48
Vissa kompletterande uppgifter.....	49
Utskottets ställningstagande	49
Strålningsrisker	50
Motionerna	50
Vissa kompletterande uppgifter.....	51
Utskottets ställningstagande	54
Lagförslagen i övrigt	55
Propositionen.....	55
Utskottets ställningstagande	55
Reservationer	56
1. Nättariffers skälighet och tillsyn (m, kd, fp).....	56
2. Tariffutjämning mellan glesbygd och tätort (m, kd, fp)	57
3. Krav på god kvalitet vid överföring av el (fp).....	58
4. Timvis mätning av små elanvändares förbrukning, m.m. (m, kd, fp, mp).....	59
5. Timvis mätning av små elproducenters produktion, m.m. (m, kd, fp).....	60
6. Leverantörsbyte (s, v).....	61
7. Leveranssäkerhet, m.m. (m, kd, fp).....	61
8. Fjärrvärmemarknaden (m, kd, fp)	63
9. Strålningsrisker (v, c, fp).....	64
Bilagor	
1. Förteckning över behandlade förslag	65
2. Regeringens lagförslag.....	71

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Nättariffers skälighet och tillsyn

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857) såvitt avser 4 kap. 1 § och 12 kap. 1, 2 och 3 a §§. Därmed bifaller riksdagen proposition 2001/02:56 punkt 1 i denna del och avslår motionerna 2001/02:N47 yrkande 1, 2001/02:N48 yrkande 1, 2001/02:N213 yrkandena 7–9 och 2001/02:N371 yrkandena 7 och 9.

Reservation 1 (m, kd, fp)

2. Tariffutjämning mellan glesbygd och tätort

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857) såvitt avser 3 kap. 3 §. Därmed bifaller riksdagen proposition 2001/02:56 punkt 1 i denna del och avslår motion 2001/02:N48 yrkande 2.

Reservation 2 (m, kd, fp)

3. Åtskillnad mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört. Därmed bifaller riksdagen delvis motion 2001/02:N47 yrkande 2 och avslår regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857) såvitt avser 3 kap. 1 a §.

4. Krav på god kvalitet vid överföring av el

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857) såvitt avser 3 kap. 9 §. Därmed bifaller riksdagen proposition 2001/02:56 punkt 1 i denna del och avslår motion 2001/02:N49 yrkande 1.

Reservation 3 (fp)

5. Prövning av vissa tvister

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857) såvitt avser 3 kap. 6, 7, 11, 11 a, 14 och 15 §§, 4 kap. 10 och 11 §§ och 13 kap. 5 §. Därmed bifaller riksdagen proposition 2001/02:56 punkt 1 i denna del.

6. Anmälan av utlandshandel med el

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857) såvitt avser 13 kap. 1 §. Därmed bifaller riksdagen proposition 2001/02:56 punkt 1 i denna del.

7. Timvis mätning av små elanvändares förbrukning, m.m.

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1999:770) om ändring i ellagen (1997:857). Därmed bifaller riksdagen proposition 2001/02:56 punkt 2 och avslår motionerna 2001/02:N48 yrkande 3 och 2001/02:N274.

Reservation 4 (m, kd, fp, mp)

8. Timvis mätning av små elproducenters produktion, m.m.

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857) såvitt avser 3 kap. 10 a §. Därmed bifaller riksdagen proposition 2001/02:56 punkt 1 i denna del och avslår motionerna 2001/02:N40 yrkande 6, 2001/02:N292, 2001/02:N302 yrkande 2, 2001/02:N324 yrkandena 6 och 8, 2001/02:N341 och 2001/02:Bo319 yrkande 2.

Reservation 5 (m, kd, fp) – motiv.

9. Leverantörsbyte

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:N47 yrkande 3, 2001/02:N48 yrkande 5, 2001/02:N213 yrkande 10 och 2001/02:N371 yrkande 8.

Reservation 6 (s, v)

10. Leveranssäkerhet, m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:N35 yrkandena 2 och 4, 2001/02:N47 yrkande 4, 2001/02:N48 yrkande 4, 2001/02:N205, 2001/02:N275, 2001/02:N300, 2001/02:N302 yrkande 1 och 2001/02:N371 yrkande 6.

Reservation 7 (m, kd, fp)

11. Fjärrvärmemarknaden

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:N47 yrkande 5, 2001/02:N48 yrkandena 6 och 7, 2001/02:N49 yrkande 2 och 2001/02:N371 yrkandena 16 och 17.

Reservation 8 (m, kd, fp)

12. Strålningsrisker

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:N244, 2001/02:N367 yrkande 4 och 2001/02:Bo291 yrkandena 2 och 3.

Reservation 9 (v, c, fp)

13. Lagförslagen i övrigt

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857) i den mån det inte omfattas av utskottets förslag till riksdagsbeslut i det föregående. Därmed bifaller riksdagen proposition 2001/02:56 punkt 1 i denna del.

Stockholm den 21 februari 2002

På näringsutskottets vägnar

Per Westerberg

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Per Westerberg (m), Barbro Andersson Öhrn (s), Sylvia Lindgren (s), Lennart Beijer (v), Göran Hägglund (kd), Karin Falkmer (m), Nils-Göran Holmqvist (s), Marie Granlund (s), Karl Gustav Abramsson (s), Gunilla Wahlén (v), Inger Strömbom (kd), Ola Sundell (m), Ingegerd Saarinen (mp), Åke Sandström (c), Eva Flyborg (fp), Anne Ludvigsson (s) och Stefan Hagfeldt (m).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlas

dels proposition 2001/02:56 om energimarknader i utveckling – bättre regler och tillsyn,

dels 3 motioner som väckts med anledning av propositionen,

dels 2 motioner som väckts med anledning av skrivelse 2001/02:22 om en förnyad prövning av stängningen av Barsebäck 2,

dels 14 motioner från allmänna motionstiden.

Upplysningar och synpunkter i ärendet har inför utskottet lämnats av företrädare för Näringsdepartementet, Elsäkerhetsverket, branschorganisationen Svensk Energi och ett antal energiföretag samt konsumentgrupperingen Elnätsgruppen. Ett flertal skrivelser har också inkommit i ärendet.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa ändringar i ellagen (1997:857), i syfte bl.a. att förbättra tillsynen över elnätföretagens nättariffer. De föreslagna ändringarna innebär att tillsynen skall inriktas på en bedömning av skäligheten i tariffen utifrån nätföretagets prestation i stället för utifrån dess kostnader. För att främja en utjämning av nättariffer mellan glesbygd och tätort föreslås vidare en ändring av reglerna för samredovisning av nätkoncessionsområden. En skärpning av gränsdragningen mellan konkurrensutsatt verksamhet och nätverksamhet föreslås också, med syfte att minska möjligheten till subventionering från nätverksamhet till elhandel eller elproduktion. I propositionen föreslås härutöver införande av en ny regel i ellagen om att överföringen av el skall vara av god kvalitet.

Ett par justeringar av ellagens bestämmelser om mätning av elanvändning och elproduktion föreslås vidare. Den ena gäller mätning i fråga om små elproduktionsanläggningar, där nätkoncessionshavaren ges en möjlighet att söka undantag från kravet på att mäta elproduktionen timvis. Den andra gäller elanvändare vars elförbrukning enligt ellagen skall schablonberäknas. En bortre gräns för hur länge dessa elanvändare har rätt att erhålla tjänsten timvis mätning utan särskild avgift föreslås.

I propositionen redovisar regeringen också sina bedömningar i ett antal frågor. Vad gäller leveranssäkerheten gör regeringen bedömningen att det för närvarande inte finns anledning att vidta några särskilda åtgärder för att ytterligare minska elavbrotten och deras konsekvenser. Energimyndigheten bör dock få i uppdrag att under kommande vintrar följa branschens arbete och följa upp vilken effekt branschens frivilliga insatser har. Regeringen anser

vidare att en ökad pristransparens på fjärrvärmemarknaden bör eftersträvas och att en ökad uppföljning av prissättningen av fjärrvärme är motiverad för att tillgodose konsumenternas intresse av låga fjärrvärmepriser. Regeringen anser att ett undantag från lokaliseringsprincipen för kommunala fjärrvärmeföretag bör göras först efter det att ytterligare utredning av möjligheterna att införa en pristillsyn av värmedistribution har genomförts.

Utskottets överväganden

Inledning

Riksdagen beslöt hösten 1995 om en ny ellagstiftning (prop. 1994/95:222, bet. 1995/96:NU1), vilken trädde i kraft den 1 januari 1996. Lagstiftningen innebär att konkurrens införts i handeln med el. Omregleringen syftade till att skapa en ökad pris- och kostnadspress på elmarknaden, ökad valfrihet och lägre elkostnader för konsumenterna. En huvudprincip i den nya ellagstiftningen är att det skall vara en klar boskillnad mellan å ena sidan produktion och försäljning av el och å andra sidan överföring av el (nätverksamhet). Skäligheten i nätavgifter och andra överföringsvillkor kan granskas av nätmyndigheten vid Statens energimyndighet.

Hösten 1997 beslöt riksdagen (prop. 1996/97:136, bet. 1997/98:NU3) att införa en ny ellag, vilken trädde i kraft den 1 januari 1998. Med den nya ellagen (1997:857) infördes bl.a. bestämmelser som syftar till att skapa bättre förutsättningar för en effektivare tillsyn.

För att även de små elkonsumenterna skall kunna dra nytta av omregleringen genom sänkta elkostnader beslöt riksdagen hösten 1999 (prop. 1998/99:137, bet. 1999/2000:NU4) – efter tidigare initiativ av näringsutskottet – att fr.o.m. den 1 november 1999 avskaffa kravet på timvis mätning. I stället infördes en schablonbaserad beräkning på elmarknaden. Införandet av schablonberäkning och möjligheten att byta elleverantör har inneburit lägre elkostnader för konsumenterna.

Nättariffers skälighet och tillsyn

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag till ändrade bestämmelser i ellagen avseende nättariffers skälighet och tillsyn. Förändringen innebär bl.a. att vid skälighetsbedömningen skall framöver nättarifferna ställas mot nätägarens prestation i stället för som för närvarande kostnader. Riksdagen bör också avslå de här aktuella motionerna. *Jämför reservation 1 (m, kd, fp).*

Propositionen

Nättariffers skälighet

En av de centrala delarna i ellagen är regleringen av nättarifferna, dvs. den avgift som nätkoncessionshavaren tar ut för att överföra el på sitt nät för annans räkning. Eftersom nätverksamhet är ett naturligt monopol måste det finnas en statlig reglering och tillsyn av tarifferna för att förhindra att nätkon-

cessionshavarna tar ut oskäligen vinster från nätverksamheten. En sådan reglering och tillsyn har funnits sedan produktion av och handel med el avreglerades den 1 januari 1996. Den nuvarande föreskriften om nättariffer säger att tarifferna skall vara skäligen och utformade på sakliga grunder (4 kap. 1 § första stycket ellagen). Det förstnämnda kravet avser nivån på tarifferna och det sistnämnda avser indelningen av en tariff för olika kundgrupper. Kravet på saklighet innebär att tariffen skall vara objektiv och icke-diskriminerande. Den nuvarande bestämmelsen om nättariffer är tämligen allmänt hållen, sägs det i propositionen. Avsikten var att regleringen gradvis skulle preciseras genom utveckling av rättspraxis på området. Det har emellertid visat sig att tillämpningen av skälighetsregeln har orsakat problem. I praktiken har en nätconcessionshavares kostnader blivit utgångspunkt för skälighetsbedömningen. Eftersom det är mycket resurskrävande att bedöma en nätconcessionshavares samlade kostnader har knappast någon praxis på området hunnit utvecklas.

Regeringen föreslår mot denna bakgrund att en ny reglering beträffande skäligheten av nättariffer skall införas. Utgångspunkt för skälighetsbedömningen skall i fortsättningen inte vara nätconcessionshavarens kostnader utan den samlade prestation som utförs. Nätconcessionshavarens prestation skall bedömas på grundval av dels de objektiva förutsättningarna att bedriva nätverksamhet i det aktuella området, dels nätconcessionshavarens sätt att bedriva nätverksamheten. Skälighetsbedömningen kommer att bestå i att avgöra om nättariffen, dvs. de samlade intäkterna, kan anses skäligen i förhållande till prestationen. Den objektiva bedömningen skall innefatta förutsättningarna för att bedriva nätverksamhet i det aktuella området, såsom antalet kunder och fördelning på olika kundkategorier, kundernas geografiska läge, överförd energi och effekt med beaktande av fördelning över dygnet och året, klimat och geografiskt läge för nätverksamheten samt kostnaden för överliggande nät. Bedömningen av den objektiva prestationen kan ske med hjälp av olika nyckeltal.

I propositionen redogörs för ett arbete som Energimyndigheten bedriver med syfte att ta fram en modell, nätnyttomodellen, för bedömning av nätconcessionshavarnas tariffer. Modellen innebär i korthet följande. För varje nätconcessionshavare mäts prestationen genom en beräkning av den s.k. nätnyttan, som är den objektiva prestationen som nätconcessionshavaren utför utan hänsyn till hur den i praktiken utförs. Den objektiva prestationen beräknas på grundval av ett fiktivt nät, som byggs upp utifrån ett koordinatsystem där nätets anslutningspunkt till det överliggande nätet, lokalnätstationer och samtliga elanvändares uttagspunkter anges. Dessutom beaktas ett antal andra faktorer. För detta fiktiva nät appliceras ett antal kostnadsfunktioner som, utöver rena driftkostnader, även kan inkludera andra typer av kostnader som normalt finns i ett nätföretag. Slutligen jämförs dessa samlade kostnader med nätconcessionshavarens samlade intäkter som alltså motsvarar nättariffen. Nätnyttomodellen innebär att samtliga nätconcessionshavare kan jämföras med varandra. Tillsynen kan därmed inriktas på de nätconcessionshavare där

förhållandet mellan intäkter och kostnader markant avviker från övriga nät-koncessionshavare. Regeringen framlägger inte något lagförslag om att nät-nyttomodellen skall tillämpas, utan det är nätmyndighetens sak att avgöra i vilka fall det kan vara lämpligt att använda modellen.

I de allra flesta fall kommer bara den objektiva prestationen att ligga till grund för skälighetsbedömningen, sägs det i propositionen. Som tidigare nämnts skall det dock även ske en subjektiv bedömning av nätkoncessionshavarens prestation. Denna bedömning gäller sådana faktorer som nätkoncessionshavaren själv kan påverka, exempelvis kvaliteten på överföringen, som främst inkluderar avbrottsfrekvens och spänningskvalitet. Om den subjektiva bedömningen visar att en nätkoncessionshavares prestation markant avviker från motsvarande prestation hos andra nätkoncessionshavare skall detta påverka skälighetsbedömningen i höjande eller sänkande riktning.

När det gäller frågan om vad som skall anses vara en rimlig avkastning i nätverksamheten anser regeringen att detta får visa sig genom utveckling av rättspraxis. En lämplig utgångspunkt är därvid att avkastningen i nätverksamheten skall motsvara vad som kan bedömas vara normalt för konkurrensutsatt affärsverksamhet med motsvarande risknivå eller den avkastning som fordras för att i konkurrens med alternativa placeringar med motsvarande risk kunna attrahera kapital för investeringar i den aktuella nätverksamheten. Det kan dock finnas skäl för avvikelser både uppåt och nedåt från denna gräns. Företag som bedriver verksamheten mindre effektivt än de kriterier som används i den objektiva bedömningen kan erhålla en lägre avkastning än den som är utgångspunkt för bedömningen. Företag som lyckas bedriva nätverksamheten effektivare än de kriterier som används i den objektiva bedömningen skall däremot kunna erhålla en högre avkastning än den som är utgångspunkt för bedömningen, sägs det.

Den föreslagna regleringen kräver att nätmyndigheten får tillgång till ett antal uppgifter från nätkoncessionshavarna, konstaterar regeringen. Riksrevisionsverket (RRV) har påtalat att det finns en risk för att informationsutbytet mellan nätkoncessionshavarna och Energimyndigheten kan bli problematiskt. Därför föreslås den nya regleringen kompletteras med ett bemyndigande för regeringen och nätmyndigheten att meddela föreskrifter om skyldighet för nätkoncessionshavarna att lämna uppgifter till nätmyndigheten i dessa hänseenden.

Ändrade tillsynsregler

Regeringen framlägger också lagförslag avseende precisering av tillsynens omfattning och tidsfrister vid tillsyn. Bestämmelserna om tillsyn finns i 12 kap. ellagen. Huvudregeln enligt 1 § innebär att tillsynen avseende frågor om elsäkerhet och driftsäkerheten hos det nationella elsystemet utövas av den eller de myndigheter regeringen bestämmer. Regeringen har utsett Elsäkerhetsverket respektive Affärsverket svenska kraftnät att vara tillsynsmyndigheter. Tillsynen i övrigt över efterlevnaden av bestämmelserna i ellagen utövas av nätmyndigheten.

Det har emellertid visat sig att ett antal bestämmelser, som för närvarande formellt omfattas av nätmyndighetens tillsynsansvar, är av den karaktären att de antingen inte kräver någon tillsyn eller att nätmyndigheten inte är den lämpligaste tillsynsmyndigheten, sägs det i propositionen. En inskränkning av nätmyndighetens tillsynsansvar föreslås därför i ellagen på så sätt att bestämmelserna i 7, 10 och 11 kap. undantas från myndighetens tillsynsansvar.

I 7 kap. om kommunala elföretag anges (1 §) att kommunala bolag, under vissa förutsättningar, får bedriva elproduktion och elhandel samt nätverksamhet i viss utsträckning med frångående av den s.k. lokaliseringsprincipen, dvs. de nämnda bolagen får bedriva de angivna typerna av verksamhet även utanför den egna kommunens område. Denna bestämmelse ställer inte några krav på de kommunala bolagen utan ger dem i stället en möjlighet, varför någon tillsyn av bestämmelsen inte krävs. I 2 § anges att om ett kommunalt bolag bedriver elproduktion, elhandel eller distribution av fjärrvärme skall verksamheten drivas på affärsmässig grund och redovisas särskilt. Denna bestämmelse ställer krav på de kommunala bolagen och är därför av den karaktären att den kan kräva tillsyn. Vad gäller det första kravet gör regeringen bedömningen att om ett kommunalt bolag inte driver verksamheten på affärsmässig grund, t.ex. genom underprissättning, skadar det konkurrensen på den konkurrensutsatta delen av elmarknaden, vilket kan innebära ett brott mot konkurrenslagens bestämmelser. Efterlevnaden av dessa står under tillsyn av Konkurrensverket och någon ytterligare tillsyn från nätmyndighetens sida är därför inte nödvändig. Beträffande det andra kravet, att verksamheten skall redovisas särskilt, gör regeringen bedömningen att syftet är att förhindra att den affärsmässiga verksamheten subventioneras med kommunala medel. Om sådan subventionering sker skadar det konkurrensen på den konkurrensutsatta delen av elmarknaden och faller därmed inom Konkurrensverkets tillsynsansvar. Dessutom kan det innebära att bestämmelserna om användning av kommunens medel inte följs, vilket blir en fråga för kommunens revisorer. I ingetdera fallet finns det något behov av ytterligare tillsyn från nätmyndighetens sida. Regeringen anser sammanfattningsvis att efterlevnaden av bestämmelserna i 7 kap. ellagen inte bör omfattas av nätmyndighetens tillsynsansvar.

I 10 kap. finns ett antal bestämmelser om skadestånd. Om berörda parter inte kan komma överens om hur bestämmelserna skall tillämpas i ett enskilt fall kan tvisten avgöras vid allmän domstol. Bestämmelserna är alltså av sådan natur att de inte kan bli föremål för tillsyn. Slutligen finns i 11 kap. vissa särskilda bestämmelser om överföring av el till konsument, bl.a. ett antal bestämmelser som reglerar rätten för en nätkoncessionshavare att avbryta överföringen av el till en konsument om denne gör sig skyldig till avtalsbrott. Om det uppstår tvist mellan parterna om tillämpningen av bestämmelserna, kan tvisten prövas vid allmän domstol. Även dessa bestämmelser är alltså av sådan natur att de inte bör bli föremål för tillsyn. Därför föreslår regeringen att efterlevnaden av bestämmelserna i 10 och 11 kap. uttryckligen skall undantas från nätmyndighetens tillsynsansvar.

När det gäller tidsfrister vid tillsyn föreslår regeringen att ett tillsynsärende avseende frågan om en nätkoncessionshavares nättariff är förenlig med föreskrifterna i 4 kap. 1 § ellagen, dvs. kravet på nättariffens skälighet och saklighet, inte får inledas senare än ett år efter utgången av det räkenskapsår då tariffen tillämpades. Den kanske viktigaste och mest resurskrävande typen av tillsynsärenden är de som gäller en nätkoncessionshavares nättariffer, dvs. avgifter och övriga villkor för överföring av el på nätet, sägs det. För elanvändarna är det viktigt att tarifferna är skäliga samtidigt som tarifferna för nätkoncessionshavarna är den huvudsakliga inkomstkällan. Ett tillsynsärende avser i praktiken tariffen under ett visst räkenskapsår. Om nätmyndigheten anser att en tariff är oskälig och alltså bör sänkas, vilket sker retroaktivt, påverkas nätkoncessionshavarens inkomster för det aktuella räkenskapsåret. Regeringen föreslår därför att det skall införas en tidsgräns inom vilken nätmyndigheten måste inleda tillsyn, vilket avses skapa större säkerhet för nätkoncessionshavarna. Närmare bestämmelser om redovisning av nätverksamhet finns i förordningen (1995:1145) om redovisning av nätverksamhet. Av denna framgår bl.a. att alla nätkoncessionshavare skall upprätta en årsrapport för varje räkenskapsår och att årsrapporten skall ha kommit in till nätmyndigheten inom sju månader från räkenskapsårets utgång. En lämplig tidsfrist vid tillsyn är, enligt regeringen, ett år från räkenskapsårets utgång.

Motionerna

I motionerna 2001/02:N47 (m) och 2001/02:N213 (m) begärs uttalanden av riksdagen om åtgärder för ökad konkurrens och skärpt tillsyn. I den förstnämnda motionen anförs att regeringen i framtiden snabbare bör ta till sig förslag om att skärpa konkurrensen. En skärpt tillsyn av priser på monopolområden måste syfta till att skydda konsumenterna från att drabbas av oskäliga priser och att uppmuntra till rationaliseringar, varvid en skälig andel av rationaliseringsvinsterna bör komma konsumenterna till godo genom lägre priser, säger motionärerna. De anser vidare att tillsynen måste syfta till att konkurrensen inom elhandeln upprätthålls och att snedvridning genom subventionering med överskott från monopolverksamhet förhindras.

I den andra motionen begärs tillkännagivanden i tre avseenden, nämligen om behovet av effektivare nätföretag, om modeller för att öka konkurrensen mellan nätföretagen samt om skärpt tillsyn av nätföretagen. För en elkund, boende i lägenhet, som förbrukar 2 000 kWh per år utgjorde den 1 januari 2000 elpriset 22 %, energiskatter, moms och produktionskatter 36 % och nätavgiften 42 % av totalkostnaden, uppger motionärerna. De anser att regeringen inte har agerat för att skärpa kraven på nätföretagen och hänvisar till uppskattningar om att mer än hälften av avregleringens positiva effekter i form av effektivitetsvinster skulle finnas i nätledet. I Storbritannien tillämpas s.k. benchmarkingkonkurrens för att öka kraven på effektivisering av nätföretagen, säger motionärerna. Modellen går ut på att ett index som mäter befolkningstäthet, geografi, m.m. och som kan förklara kostnadsbilden i distributionsområdet tas fram och används för att mäta effektiviteten hos företagen.

De företag som enligt detta index är effektivare och har lägre konsumenttaxor än genomsnittet får ge ägarna god avsättning på insatt kapital. Bolag som har högre konsumenttaxor än genomsnittet förvägras att ge ägarna avkastning. Motionärerna föreslår att regeringen skall utreda på vilket sätt denna eller liknande modeller för att öka konkurrensen mellan nätföretagen skall kunna introduceras i Sverige. Avslutningsvis anför motionärerna att Energimyndighetens tillsyn av nätföretagen måste skärpas.

Företrädare för Kristdemokraterna begär i motionerna 2001/02:N48 och 2001/02:N371 tillkännagivanden i följande tre avseenden: om energimarknadens funktion; om att regeringen bör påskynda Energimyndighetens utveckling av former för bedömning av nättarifferna och ge myndigheten befogenheter att där så krävs vidta tvingande åtgärder; om att Energimyndighetens handläggningstider för koncessionsärenden måste kortas. Kristdemokraterna är principiellt för införande av nätnyttomodellen, sägs det i den förstnämnda motionen. De anser dock att det föreslagna förfarandet har en svaghet genom att det inbjuder till utdragna prövningar i domstol, som kan innebära att konsumenterna i vissa fall under lång tid kan tvingas betala en alltför hög nätavgift. Beträffande förslaget om tidsfrister vid tillsyn, som innebär att nätmyndigheten i praktiken har fem månader på sig för prövning eftersom nätägaren är skyldig att lämna in årsrapport inom sju månader, menar motionärerna att detta ställer stora krav på att myndigheten har tillräckliga resurser. I den andra motionen påpekas att handläggningstiderna under år 2000 sträcker sig från 227 dagar för tillsynsärenden till 340 dagar för prövningsärenden, vilket motionärerna finner oacceptabelt.

Vissa kompletterande uppgifter

Elkonkurrensutredningen, särskild utredare generaltulldirektör Kjell Jansson, avlämnade nyligen sitt slutbetänkande, Konkurrens på elmarknaden (SOU 2002:7). Utredaren sammanfattar i betänkandet sina konklusioner enligt följande:

Utredningen har inte funnit några fundamentala funktionsfel hos den avreglerade elmarknaden. Utredningen har haft kontakter med ett stort antal av elmarknadens intressenter. Dessa har överlag ansett att en konkurrensutsatt elmarknad i grunden är bra. Ingen har sagt sig vilja gå tillbaka till den före år 1996 existerande elmarknaden. Givet de institutionella och andra grundläggande förutsättningar som råder bedömer utredningen att prisbildningen och konkurrensen på elmarknaden fungerar förhållandevis väl. Utredningen har dock identifierat vissa behov av kompletterande åtgärder för att en väl fungerande konkurrens med lika villkor för marknadens aktörer skall kunna upprätthållas. Inom ramen för den korta utredningstiden har emellertid inte funnits möjlighet att uttömmande analysera samtliga dessa frågor. För att få fram ett bredare beslutsunderlag föreslår utredningen därför att regeringen initierar följande, fortsatta utredningsuppdrag:

- Statsmakterna bör vara vaksamma på de utvecklingstendenser som innebär att antalet aktörer minskar både i produktion och elhandel och mer aktivt bevaka utvecklingen. Utredningen föreslår därför att Energimyndigheten ges i uppdrag att kontinuerligt följa utvecklingen av prisbildning

och konkurrens på elmarknaden och lämna en årlig lägesredovisning till regeringen.

– Enligt utredningen är det väsentligt att anlägga ett helhetsperspektiv på frågan om effekter på konkurrensen av en eventuell annan prisområdesindelning. Energimyndigheten bör därför ges i uppdrag att samlat värdera effekterna på konkurrensen såväl av de nordiska systemoperatörernas arbete kring eventuell annan prisområdesindelning som deras försök med motköp på nordisk basis. Uppdraget bör bedrivas skyndsamt och ske i samråd och i samarbete med företrädare för berörda parter.

– Svenska Kraftnät bör ges i uppdrag att analysera om det med hänsyn till konkurrens- och marknadsaspekter finns skäl att förändra balansavräkningens utformning. En ambition bör därvid vara att finna en modell som förbättrar förutsättningarna för stora förbrukare (processindustrier o.d.) att ta eget balansansvar. Uppdraget bör bedrivas skyndsamt och ske i samråd och i samarbete med företrädare för berörda parter.

Betänkandet skall nu bli föremål för remissbehandling. I den energipolitiska proposition som är aviserad till den 21 mars 2002 kommer, enligt vad utskottet erfarit, en allmän redovisning av regeringens viljeinriktning att lämnas.

Energimyndigheten har, i regleringsbrevet för år 2002, fått i uppdrag att utveckla nätnyttomodellen, så att den kan användas som ett instrument i tillsynsverksamheten med början den 1 januari 2003. Tillsynen över nättarifferna för år 2003 skall ske med utgångspunkt i företagens prestationer under år 2002.

Beträffande frågan om handläggningstider hos Energimyndigheten kan noteras att detta problem har uppmärksammats i regleringsbrevet för år 2002. Där anges att Energimyndigheten skall – för nätmyndighetens hela verksamhet under året – ge en redovisning av antalet ärenden och kategorier av ärenden som handlagts samt, i tillämpliga delar, genomsnittlig handläggningstid för dem. Ärenden skall redovisas för fem olika kategorier, nämligen föreskriftsarbete, prövningsärenden, tillsyn, koncessionsprövning och klagomål/förfrågningar.

Energimyndigheten skall vidare, enligt regleringsbrevet, rapportera antalet förelägganden som meddelats som ett resultat av myndighetens tillsyn enligt ellagen, antalet överklaganden och i vilken instans dessa ärenden befinner sig, alternativt om de slutligen avgjorts. Myndigheten skall också kartlägga och utvärdera arten och omfattningen av de klagomål om elmarknadens funktionssätt som framförts till myndigheten från allmänheten och av marknadsaktörer.

Elnätsutredningen, vars delbetänkande Elnätsföretag – regler och tillsyn (SOU 2000:90) har legat till grund för den här aktuella propositionen, avlämnade i september 2001 sitt slutbetänkande Elnätsföretag – särskild förvaltning och regionnätstariffer (SOU 2001:73). I betänkandet föreslås bl.a. införande av särskild förvaltning av nätföretag som i väsentlig mån inte fullgör sina skyldigheter enligt ellagen och där dessa brister i förvaltningen av anläggningen innebär att elförsörjningen eller elmarknadens funktion hotas. Betänkandet har remissbehandlats, och beredning pågår inom Näringsdepartementet.

Som allmän bakgrund för de frågor som behandlas i detta betänkande, dvs. utan särskild koppling till det här aktuella avsnittet, bör noteras att regeringen i december 2001 fattade beslut om direktiv för en särskild utredare avseende det långsiktiga energipolitiska programmet (dir. 2001:122). Uppdraget är följande: att granska och utvärdera insatserna inom 1997 års långsiktiga energipolitiska program och analysera behovet av förändringar, att lämna förslag till riktlinjer för det långsiktiga energipolitiska programmet inför den planeringsperiod som inleds år 2003 samt att redovisa insatser som skall leda till en långsiktigt hållbar energiförsörjning. Uppdraget skall vara avslutat senast den 1 februari 2003.

Företrädare för konsumentgrupperingen Elnätsgruppen har inför utskottet framfört sina synpunkter på elnätsavgifterna. I Elnätsgruppen ingår representanter för Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Företagarnas Riksorganisation, Villaägarnas Riksförbund, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Hyresgästernas Sparkasse och Byggnadsförening (HSB), Riksbyggen, Hyresgästernas Riksförbund, Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag (SABO), Sveriges Fastighetsägare och Svenska Elbruksföreningen.

Nätavgifterna varierar starkt mellan olika företag. Enligt en årlig taxe- och avgiftsstudie för flerbostadshus som genomförs av HSB, Riksbyggen, SABO, Sveriges Fastighetsägare och Hyresgästernas riksförbund uppgick den genomsnittliga nätavgiften (summan av fast och rörlig avgift exkl. skatter) för en fastighet med 15 lägenheter och en yta på 1 000 kvadratmeter, varvid både hushållsel och fastighetsel ingår i beräkningsunderlaget) till 43,3 öre per kWh år 2001. Variationerna var dock stora – det lägsta noterade nätpriset låg på 27,3 öre (medelstort företag i tätort) och det högsta på 73,0 öre (stort företag för landsbygdskunder). Även för kunder i tätorter var det relativt stora skillnader – från det tidigare nämnda lägsta priset för tätortskunder på 27,3 öre till priser på 38,8–39,8 öre för stora företag i storstadsområden.

Vidare kan noteras att enligt en studie som LRF genomfört av hur nätavgifterna har utvecklats för lantbrukare sägs att dessa borde ha varit drygt 6 % lägre år 2001 än år 1997 med hänsyn till kostnadsutveckling och Energimyndighetens rationaliseringskrav. I stället har avgifterna stigit med 4 % under åren 1997–2001.

Direktör Gunnar Fabricius, Svenska Kraftbörsen AB, har slutligen i en skrivelse till utskottet, presenterat ett förslag till ändring av ellagstiftningen med följande beståndsdelar: nätbolagen skall vara balansansvariga för konsumenterna; nätbolagen skall upphandla el på spotmarknaden (i normalfallet motsvarande den förväntade inmatningen av effekt i nätet); nätbolagen får endast debitera spotpris per timme för levererad el och beräknade nätförluster; nätbolagen får inte handla med eller sälja pridförsäkringar. Vid sidan av handeln med fysisk el föreslås en helt separat pridförsäkringsmarknad ges möjlighet att utvecklas.

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis vill utskottet något beröra elmarknadens funktion och konkurrensen på denna. När riksdagen hösten 1995 beslöt om att konkurrens i handel med och produktion av el skulle införas den 1 januari 1996 framhöll utskottet att det främsta syftet med reformeringen av elmarknaden var att stärka konsumenternas ställning. Vägledande för utskottets ställningstaganden till olika frågor beträffande den avreglerade elmarknaden som därefter har varit aktuella har varit omsorgen om konsumentintresset. Elkonkurrensutredningen drar, som redovisats, i sitt nyligen avlämnade betänkande slutsatsen att den avreglerade elmarknaden inte är behäftad med några fundamentala funktionsfel och konstaterar att ingen av berörda intressenter förordar en återgång till den ordning som gällde före den 1 januari 1996. Detta innebär dock inte att elmarknaden inte fortfarande har olika problem.

På den svenska elmarknaden verkar elproduktions- och elhandelsföretag i konkurrens, medan elnätverksamheten är ett naturligt monopol. En central del i ellagstiftningen är mot denna bakgrund regleringen och tillsynen av nättarifferna, med syfte att tillse att nätkoncessionhavarna inte tar ut oskäliga vinster. Det totala elpriset för en konsument består av fyra delar, nämligen nätavgift, pris på elenergi, elskatt och mervärdesskatt. Enligt Elkonkurrensutredningens slutbetänkande består hushållskundernas totala elpris efter år 1996 grovt sett av en tredjedel vardera av nätavgift, elpris och skatter. Det är således endast en tredjedel av det totala priset för en konsument som är utsatt för konkurrens, medan den tredjedel som avser nätavgiften bestäms av en monopolist. En effektiv reglering och tillsyn av nättarifferna är således av mycket stor betydelse.

Utskottet delar regeringens bedömning att den hittillsvarande regleringen och tillsynen inte haft en tillräckligt effektiv utformning. Genom att skäligheten i tarifferna i framtiden skall bedömas utifrån nätföretagets prestation i stället för som för närvarande utifrån företagets kostnader skapas, enligt utskottets mening, bättre förutsättningar för Energimyndigheten att utöva sin tillsyn. Utskottet ser positivt på det arbete som myndigheten bedriver med att ta fram en generell modell för bedömning av nätkoncessionshavarnas tariffer, nätnyttomodellen. Det är också viktigt att notera att regeringens förslag innebär att bevisbördan flyttas från Energimyndigheten till nätföretaget. Det blir med den nya ordningen företagets sak att påvisa att en nättariff är skälig i stället för att det som för närvarande är myndighetens sak att påvisa oskälighet.

De fyra här aktuella motionerna har alla som övergripande syfte att åstadkomma en ökad konkurrens och en mer effektiv tillsyn. Utskottet anser att detta ligger i linje med regeringens förslag och utskottets egna uppfattningar. När det gäller förslagen om s.k. benchmarkingkonkurrens anser utskottet att regeringens förslag kan ses som att en form av jämförande konkurrens införs, genom att det är prestationen i stället för kostnaden som skall ställas i relation till intäkterna. Även nätnyttomodellen kan sägas innebära en sorts benchmarkingkonkurrens.

När det gäller frågan om långa handläggningstider hos Energimyndigheten, som tas upp i en av motionerna, vill utskottet framhålla att regeringens förslag innebär en förenkling av Energimyndighetens arbete och att handläggningstiderna därmed kan förväntas minska. Det bör också noteras att, som nämnts, frågan om handläggningstiderna har uppmärksamats i regleringsbrevet för Energimyndigheten.

Sammanfattningsvis tillstyrker utskottet propositionen i här berörd del och avstyrker de fyra här aktuella motionerna i motsvarande delar.

Tariffutjämning mellan glesbygd och tätort

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag till ändrade bestämmelser i ellagen avseende utjämning av nättariffer mellan glesbygd och tätort och avslå en motion i frågan. Förslaget innebär att den nuvarande möjligheten till samredovisning av nätkoncessionsområden ersätts av en skyldighet. *Jämför reservation 2 (m, kd, fp).*

Propositionen

Regleringen av nättariffer har sedan avregleringen av elmarknaden baserats på en avvägning mellan två principer. Den första principen avser kostnadsriktighet och innebär att varje elanvändare skall betala en avgift som står i relation till de kostnader han orsakar nätkoncessionshavaren. Enligt den andra principen skall en utjämning av tarifferna eftersträvas, framför allt mellan tätort och glesbygd. Beträffande den sistnämnda principen gäller för tariffer på lokalnäten en grundläggande bestämmelse i ellagen att sådana tariffer inte får utformas med hänsyn till var inom koncessionsområdet en elanvändares uttagpunkt är belägen. Detta innebär att alla elanvändare inom ett koncessionsområde – och som tillhör samma kundkategori – skall ha samma nättariff. Det finns också en bestämmelse som innebär att ett koncessionsområde skall utformas så att det utgör en med hänsyn till nätverksamheten lämplig enhet. Med detta menas främst att området skall ha en lämplig sammansättning av både tätort och glesbygd. Utöver de nämnda bestämmelserna finns det en bestämmelse som indirekt medger utjämning av nättariffer inom flera koncessionsområden. En nätkoncessionshavare kan ansöka hos nätmyndigheten om undantag från bestämmelsen att, vad gäller lokalnät, varje koncessionsområde skall redovisas för sig. Ett sådant undantag skall beviljas om två förutsättningar är uppfyllda, nämligen att de berörda områdena ligger geografiskt nära varandra och att områdena sammantagna utgör en för nätverksamhet lämplig enhet.

Det har emellertid visat sig att de nämnda bestämmelserna inte leder till utjämning av tarifferna i en omfattning som är önskvärd, säger regeringen. För att främja en utjämning av nättarifferna mellan tätort och glesbygd föreslår

regeringen därför att en ny regel om samredovisning av koncessionsområden skall införas. Möjligheten att, efter ansökan hos nätmyndigheten, samredovisa koncessionsområden som ligger geografiskt nära varandra och sammantagna utgör en för nätverksamhet lämplig enhet föreslås sålunda ersättas med en skyldighet att samredovisa koncessionsområden som ligger geografiskt nära varandra och sammantagna inte utgör en för nätverksamhet olämplig enhet. Vid förändringar av samredovisade områden skall en enhetlig nättariff införas successivt under en tid av högst fem år.

Motionen

I motion 2001/02:N48 (kd) begärs ett tillkännagivande om tariffutjämning mellan glesbygd och tätort. Regeringens förslag utgår från att nättarifferna är högre i glesbygd än i tätort och högre i norra än i södra Sverige, säger motionärerna. De menar att det verkliga förhållandet dock är att nätavgifterna varierar starkt mellan olika nätinnehavare, och att det inte finns något tydligt samband mellan ledningstäthet i form av meter per abonnent och nättariff. Enligt en studie av elnätsavgifter år 2001 från LRF kan det geografiska läget förklara en skillnad i nätavgiften på 3 öre per kWh, medan den faktiska skillnaden vid jämförbara förhållanden kan vara så stor som 15 öre, säger motionärerna. De pekar på att avgifterna för närvarande varierar starkt mellan likvärdiga tätorter, liksom mellan likvärdiga glesbygdsområden. När dessa skillnader har minskats kan åtgärderna inriktas på en utjämning mellan tätort, landsbygd och glesbygd, anser motionärerna.

Utskottets ställningstagande

Ett inslag i den avreglerade elmarknaden är att en utjämning av nättarifferna mellan tätort och glesbygd eftersträvas. Därför infördes, som nämnts, en möjlighet att, efter ansökan hos nätmyndigheten, samredovisa koncessionsområden som ligger geografiskt nära varandra och sammantagna utgör en för nätverksamhet lämplig enhet. Som sägs i propositionen har dock inte en utjämning av tariffer uppnåtts i önskvärd utsträckning.

Utskottet anser att regeringens förslag om att ersätta den nämnda möjligheten till samredovisning med en skyldighet är befogat. I den här aktuella motionen anförs att de skillnader som finns mellan nätavgifter i likvärdiga tätorter, liksom i likvärdiga glesbygdsområden, först måste minskas innan den av regeringen föreslagna lagändringen kan genomföras. Något sådant samband anser utskottet inte föreligger. En minskning av de nämnda skillnaderna bör åstadkommas bl.a. genom en effektiv tillsyn av nätavgifterna. Att samtidigt försöka åstadkomma en utjämning mellan tätorter och glesbygd står inte på något sätt i motsatsställning till detta.

Med det anförda tillstyrker utskottet propositionen i berörd del och avstyrker den här aktuella motionen i motsvarande del.

Åtskillnad mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå regeringens förslag om införande av förbud mot gemensam verkställande direktör i ett nätföretag och i ett företag som bedriver produktion av eller handel med el och mot att flertalet av styrelseledamöterna i ett nätföretag samtidigt är styrelseledamöter i ett företag som bedriver produktion av eller handel med el. Utskottet menar att förslaget är behäftat med ett antal problem som kräver ytterligare beredning och överväganden. Riksdagen bör därför, genom ett tillkännagivande, anmoda regeringen att göra en förnyad prövning av frågan och återkomma till riksdagen med ett nytt förslag. Därvid bör särskilt frågan om kongruens i regelverken för å ena sidan nätföretag och företag som bedriver produktion av och handel med el och å andra sidan fjärrvärmeföretag och elhandelsföretag uppmärksammas. Riksdagen bör med det förordade beslutet delvis bifalla en här aktuell motion.

Propositionen

Sedan elmarknaden avreglerades har enligt ellagen gällt att en juridisk person som bedriver nätverksamhet inte får bedriva produktion av eller handel med el. Nätverksamheten är ett naturligt monopol och står på grund härav under offentlig reglering. Kravet på uppdelning i skilda juridiska personer tillkom som ett försök att dels försvåra kostnadsöverväring från den konkurrensutsatta delen av elmarknaden till nätverksamheten, dels underlätta kontrollen av att sådan överväring inte sker.

Under senare tid har ett problem uppmärksamrats; det är inte ovanligt att de två skilda juridiska personerna har samma styrelseledamöter eller i vart fall att ett flertal av ledamöterna sitter i båda styrelserna. Det förekommer också att de två skilda juridiska personerna har samma verkställande direktör. Det föreligger således i relativt stor omfattning styrelse- och ledningsgemenskap mellan nät- och elhandelsföretag. En sådan styrelse- och ledningsgemenskap innebär, enligt regeringens uppfattning, att det endast blir en formell uppdelning i skilda juridiska personer, vilket anses till stor del urholka syftet med bestämmelsen. Om samma personer sitter i styrelsen för ett nätföretag och ett elhandelsföretag anses de riskera att hamna i en jävslignande situation. Motsvarande gäller för en person som innehar posten som verkställande direktör i två sådana företag.

Mot den angivna bakgrunden föreslår regeringen att kravet på skilda juridiska personer skall skärpas, så att en reell – och inte bara en formell – uppdelning i skilda juridiska personer säkerställs. Därför föreslås att en ny bestämmelse införs i ellagen med innebörd att flertalet av styrelseledamöterna i ett nätföretag inte samtidigt får vara styrelseledamöter i ett elhandelsföretag.

Regeringen anser att det bör vara tillräckligt att en enkel majoritet av styrelseledamöterna i ett nätföretag saknar koppling till ett elhandelsföretag, eftersom det avgörande inflytandet ligger hos majoriteten. Det blir alltså tillåtet att en minoritet i styrelsen för ett nätföretag samtidigt kan sitta i styrelsen för ett elhandelsföretag. Det föreslås också gälla att – i det fall att hälften av ledamöterna i styrelsen för en juridisk person som bedriver nätverksamhet samtidigt är styrelseledamöter i en juridisk person som bedriver produktion av eller handel med el – styrelsens ordförande i den förra juridiska personen inte samtidigt får vara styrelseledamot i den senare juridiska personen. Vidare föreslås att en bestämmelse skall införas i ellagen som innebär ett förbud för den som är verkställande direktör i ett nätföretag att samtidigt inneha motsvarande befattning i ett elhandelsföretag.

Regeringen konstaterar, i likhet med vissa remissinstanser, att förslaget kan medföra en viss kostnadsökning för de minsta nätföretagen. Regeringen erinrar emellertid om att syftet med förslaget är att minska möjligheten till korssubventionering med åtföljande högre nättariffer och att öka möjligheten till kontroll av att sådan subventionering inte äger rum. Elkunder som är anslutna till nät som innehas av små nätföretag har samma berättigade krav på skäliga nättariffer som övriga elkunder, anføres det. Regeringen anser därför att det av rättviseskäl inte bör införas någon möjlighet till dispens från den föreslagna regleringen, vilket vissa remissinstanser har föreslagit.

Motionen

I motion 2001/02:N47 (m) yrkas avslag på regeringens förslag, vilket ses som en rent symbolisk åtgärd, som enbart leder till kostnadsökningar för de små bolagen. Varken regeringen eller Elnätsutredningen har kunnat visa att åtgärden skulle minska risken för korssubventionering, säger motionärerna. De anser att det för konkurrensen på elmarknaden är bra om en del lokala energiföretag kan leva vidare. Det blir med regeringens förslag tillåtet att ha fjärrvärme och elhandel under gemensam chef och styrelse, men inte elnät och elhandel, konstaterar motionärerna och menar att risken för korssubventionering inte är mindre i det förstnämnda fallet. Problemet med oönskad subventionering bör i stället hanteras genom tillsyn av tarifferna, anføres det.

Vissa kompletterande uppgifter

Företrädare för branschorganisationen Svensk Energi har inför utskottet framfört sina synpunkter på frågan om hur små elhandelsföretag kan drabbas av det här aktuella förslaget. Vidare har representanter för ett antal energiföretag framfört synpunkter på huruvida förslaget innebär en risk att företag med småskalig elproduktion kan komma att drabbas negativt. Företagen befarar att lagförslaget kan få negativa konsekvenser för befintlig och ny utbyggnad av lokal elproduktion baserad på bioenergi och andra förnybara energikällor. De anser därför att företag med sådan elproduktion bör undantas från det föreslagna regelsystemet.

Utskottets ställningstagande

Ett problem med elmarknaden är att den består av dels en konkurrensutsatta del, dels en del som utgör ett naturligt monopol. För att förhindra marknads-snedvridningar är det viktigt att en klar rågång upprätthålls mellan de båda delarna. Detta ligger bakom den nuvarande bestämmelsen i ellagen om att nätverksamhet och produktion av eller handel med el inte får bedrivas i en och samma juridiska person. Kravet på uppdelning i olika juridiska personer infördes i ellagstiftningen vid elmarknadens avreglering den 1 januari 1996 i syfte att försvåra kostnadsövervältring från den konkurrensutsatta delen av elmarknaden till nätverksamheten.

Regeringen föreslår nu att den gällande regeln skall skärpas så att det införs ett förbud för en person att vara verkställande direktör i ett nätföretag och samtidigt ha motsvarande befattning i ett företag som bedriver produktion av eller handel med el. Vidare föreslås att flertalet av styrelseledamöterna i ett nätföretag inte samtidigt får vara styrelseledamöter i ett företag som bedriver produktion av eller handel med el. I det fall att hälften av ledamöterna i styrelsen för en juridisk person som bedriver nätverksamhet samtidigt är styrelseledamöter i en juridisk person som bedriver produktion av eller handel med el föreslås också gälla att styrelsens ordförande i den förra juridiska personen inte samtidigt får vara styrelseledamot i den senare juridiska personen.

Den främsta drivkraften för statsmakternas reglering av elmarknaden bör, enligt utskottets mening, vara upprätthållande av en effektiv konkurrens i syfte att ta till vara konsumentintresset. Regeringens förslag kan ses som ett uttryck för en strävan att uppnå en klar boskillnad mellan den konkurrensutsatta och den icke konkurrensutsatta delen av elmarknaden.

Företrädare för elbranschen har inför utskottet redovisat sina farhågor för att den nya bestämmelsen kan leda till sådana ökade kostnader att de små företagen skulle riskera att slås ut. Enligt utskottets mening är det viktigt att det upprätthålls en klar boskillnad mellan de båda delarna av elmarknaden, men det är också väsentligt att små företag på elmarknaden inte drabbas i onödan. Om de små företagen slås ut kan konkurrensen och därmed effektiviteten på elmarknaden minska. En särskild omständighet som är värd att beakta är vidare att små elproduktionsbolag som ofta har sin bas i lokal elproduktion, baserad på förnybar och miljövänlig el, kan riskera att slås ut med den föreslagna nya bestämmelsen.

Möjligheten att införa någon form av undantag för små företag har förts fram och diskuterats inom utskottet. Införande av undantag är emellertid alltid förenat med vissa problem. Det gäller olika typer av avgränsningar, vilket kriterium som skall väljas, var gränsen skall sättas, hur företag som passerar den uppsatta gränsen skall behandlas, etc.

Ytterligare en omständighet som, enligt utskottets mening, bör beaktas i det här aktuella sammanhanget är frågan om risk för korssubventionering mellan fjärrvärmeföretag och elhandelsföretag. Om regeringens förslag genomförs i nuvarande skick innebär det att en inkongruens kommer att uppstå, genom att gemensam verkställande direktör inte kommer att tillåtas för nätfö-

retag och företag som bedriver produktion av eller handel med el, men att detta kommer att vara tillåtet för ett fjärrvärmeföretag och ett elhandelsföretag. Utskottet anser att detta är olyckligt.

Sammantaget menar utskottet att förslaget om införande av ett förbud av den karaktär som regeringen förordar är behäftat med ett antal problem som kräver ytterligare beredning och överväganden. Riksdagen bör därför, genom ett tillkännagivande, anmoda regeringen att göra en förnyad prövning av frågan och återkomma till riksdagen med ett nytt förslag. Därvid bör de frågor som utskottet har berört behandlas, varvid särskilt frågan om kongruens i regelverken för å ena sidan nätföretag och företag som bedriver produktion av och handel med el och å andra sidan fjärrvärmeföretag och elhandelsföretag bör uppmärksammas. Enligt utskottets mening bör en sådan begäran av riksdagen inte behöva innebära att en ny utredning skall tillsättas, utan frågan bör kunna hanteras inom ramen för något befintligt utredningsarbete.

Med det anförda avstyrker utskottet propositionen i berörd del. Därmed blir det aktuella yrkandet i motion 2001/02:N47 (m) tillgodosett i sak.

Krav på god kvalitet vid överföring av el

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag om att det i ellagen skall införas en bestämmelse som stadgar att den el som överförs skall vara av god kvalitet. *Jämför reservation 3 (fp).*

Propositionen

En grundläggande skyldighet för alla nätkoncessionshavare är att överföra el till alla elanvändare som är anslutna till det aktuella nätet. En viktig komponent i denna skyldighet är att överföringen är av tillräckligt god kvalitet, sägs det i propositionen. De allvarligaste bristerna i överföringen är sådana som kan hota elsäkerheten, dvs. orsaka person- eller sakskador eller störningar i driften av det egna nätet eller andra elektriska anläggningar. Den grundläggande regeln om elsäkerhet finns i 9 kap. 1 § ellagen. Med stöd av ett bemyndigande har regeringen och Elsäkerhetsverket, som är tillsynsmyndighet i frågor om elsäkerhet, utfärdat ett antal föreskrifter om elsäkerheten. Det förekommer emellertid brister i överföringen som inte hotar elsäkerheten. De vanligaste typerna av sådana brister är dels att överföringen helt avbryts, varigenom elanvändarna inte alls får någon el, dels att spänningen hos den överförda elen avviker alltför mycket från det nominella värdet, vilket är 230 volt för hushåll.

Frågor om kvalitetsbrister i överföringen ingår redan för närvarande i tillsynen av nätverksamheten, konstaterar regeringen. Det saknas emellertid kriterier för kvaliteten hos överföringen. Därför föreslår regeringen att det i ellagen skall införas en bestämmelse om att överföringen av el skall vara av

god kvalitet. Regeringen och nätmyndigheten skall bemyndigas att meddela närmare föreskrifter om god överföringskvalitet. Innan de nämnda föreskrifterna meddelas kommer regeringen att ge ett uppdrag åt nätmyndigheten att, i samråd med Svenska kraftnät och företrädare för elbranschen, ta fram ett underlag för föreskrifterna. Dessa kommer att bestå av ett antal riktvärden, främst vad gäller antalet strömavbrott och deras varaktighet samt spänningsvariationer. Riktvärdena skall alltså ange vad som kan anses vara acceptabelt för elanvändarna. Det får accepteras att det i vissa fall förekommer smärre och/eller kortvariga kvalitetsbrister i överföringen. En nätkoncessionshavare skall enligt regeringens förslag vara skyldig att avhjälpa kvalitetsbrister i överföringen endast i den utsträckning som kostnaderna för att avhjälpa bristerna är rimliga i förhållande till de olägenheter för elanvändarna som är förknippade med bristerna.

Det är viktigt att nätmyndighetens resurser kan koncentreras till frågor som generellt sett har störst betydelse för utvecklingen av nätverksamheten, sägs det i propositionen. Om nätmyndigheten blir skyldig att pröva tvister om kvaliteten hos överföringen på ansökan av kund kan det leda till att alltför mycket resurser tas från andra typer av ärenden hos myndigheten. Därför bör dessa frågor, liksom hittills, endast prövas inom ramen för nätmyndighetens tillsyn av nätverksamheten. En elanvändare som anser att överföringen är bristfällig kan anmäla detta till nätmyndigheten, som då kan inleda tillsyn om just denna fråga om det framstår som rimligt. Inom ramen för denna tillsyn kan sedan nätmyndigheten förelägga nätkoncessionshavaren, eventuellt vid vite, att rätta till brister i överföringen.

Motionen

I motion 2001/02:N49 (fp) begärs ett tillkännagivande om regeringens förslag om en ny bestämmelse avseende el av god kvalitet. Regeringens förslag om att elen skall vara av god kvalitet är en formulering som i princip alla medborgare kan ställa upp på, säger motionärerna. De anser dock att det är mycket svårt att definiera vad som är el av god kvalitet. Om en bestämmelse med detta innehåll skall införas i lagen, måste den vara utformad på ett sådant sätt att det inte bara blir en s.k. luftparagraf, anför motionärerna.

Vissa kompletterande uppgifter

I propositionen anges, som nyss nämnts, att regeringen avser att ge i uppdrag åt Energimyndigheten att, i samråd med Svenska kraftnät och företrädare för elbranschen, ta fram underlag för föreskrifter om kvaliteten hos överföringen. Ett sådant uppdrag beräknas, enligt uppgift, komma att lämnas inom kort.

Utskottets ställningstagande

Utskottet instämmer i regeringens uppfattning att det i ellagen bör införas en bestämmelse som stadgar att den el som överförs skall vara av god kvalitet.

Visserligen ingår frågor om kvalitetsbrister i överföringen redan för närvarande i tillsynen av nätverksamheten, men eftersom det saknas kriterier för överföringskvaliteten försvåras tillsynen i praktiken.

I motion 2001/02:N49 (fp) riktas kritik mot regeringens förslag, och motionärerna befarar att den föreslagna bestämmelsen kommer att få karaktär av s.k. luftparagraf. Enligt utskottets bedömning saknas det fog för dessa farhågor. Som redovisats skall regeringen och nätmyndigheten bemyndigas att meddela närmare föreskrifter om vad som skall avses med god kvalitet. Enligt vad som sägs i propositionen – och som också redovisats inför utskottet av företrädare för Näringsdepartementet – skall den aktuella förordningen innehålla riktvärden avseende antal strömavbrott och deras varaktighet, spänningsvariationer, orsaken till avbrotten, etc. Energimyndigheten skall, som nämnts, ges i uppdrag att i samråd med Svenska kraftnät och företrädare för elbranschen ta fram underlag för föreskrifterna.

Med det anförda tillstyrker utskottet propositionen i berörd del och avstyrker den här aktuella motionen i motsvarande del.

Prövning av vissa tvister

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag om ändrade bestämmelser rörande prövning av vissa tvister.

Propositionen

Det finns ett antal bestämmelser i ellagen som reglerar förhållandet mellan nätkoncessionshavaren och elkunderna och där det också föreskrivs att tvister härom skall prövas av nätmyndigheten, erinras det om i propositionen. Med den nuvarande regleringen kan en part dra en sådan tvist för prövning utan begränsning i tiden. Detta är inte en tillfredsställande ordning, anser regeringen, eftersom det för berörda parter är viktigt att frågan om dessa mellanhanden, bl.a. ekonomiska, inte hålls levande alltför länge. Därför föreslås att en tidsfrist om två år införs, inom vilken en ansökan måste ha kommit in till nätmyndigheten för att myndigheten skall pröva tvisten. Följande typer av tvister föreslås komma att omfattas av tidsfristen: villkoren för anslutning av en elektrisk anläggning till en ledning eller ett ledningsnät (3 kap. 6 och 7 §§), debitering av merkostnaden för mätning och rapportering av resultaten av dessa mätningar och av kostnaden för mätare med tillhörande insamlingsutrustning och dess installation i uttagspunkten respektive inmatningspunkten (3 kap. 11 och 11 a §§), debitering av kostnaden för en mätare med tillhörande insamlingsutrustning och för dess installation i inmatningspunkten (3 kap. 14 §), rätt för innehavaren av en produktionsanläggning till ersättning av den nätkoncessionshavare till vars ledningsnät anläggningen är ansluten (3

kap. 15 §) samt den del av avgiften enligt nättariffen som innehavare av vissa produktionsanläggningar skall betala (4 kap. 10 §).

I propositionen lämnas också förslag avseende prövning av tvister om underrättelser om nättariffen. En nätkoncessionshavare är enligt ellagen (4 kap. 11 §) skyldig att på begäran lämna skriftlig uppgift om sin nättariff, och tvister om koncessionshavarens skyldighet i detta avseende skall prövas av nätmyndigheten. Skyldigheten att lämna uppgifterna är ovillkorlig och bör därför inte föranleda tvister, konstaterar regeringen. För det fall ett nätföretag inte skulle följa denna bestämmelse kan frågan behandlas inom ramen för nätmyndighetens tillsynsansvar. Några bärande motiv till att tvister om detta skall kunna prövas av nätmyndigheten finns därför inte. Möjligheten att få en tvist om en nätkoncessionshavares skyldighet att lämna skriftlig uppgift om sin nättariff prövad av nätmyndigheten föreslås därför bli avskaffad.

Inga motioner har väckts beträffande de båda nämnda förslagen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har inget att erinra mot regeringens förslag som därmed tillstyrks.

Anmälan av utlandshandel med el

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringen förslag om att den nuvarande skyldigheten att anmäla utlandshandel med el av viss omfattning skall upphävas.

Propositionen

Regeringen föreslår att den nuvarande skyldigheten att anmäla utlandshandel med el av viss omfattning skall upphävas. För närvarande gäller enligt ellagen (6 kap. 1 §) att den som ingår avtal som medför att import eller export av el kommer att pågå under en tid av minst sex månader skall göra en anmälan om avtalet till den myndighet regeringen bestämmer. Sådan anmälan skall göras inom en månad från det att avtalet ingicks och lämnas till Svenska kraftnät. Anmälningsplikten infördes bl.a. för att göra det möjligt att göra marknadsbedömningar och för att Svenska kraftnät skulle kunna utöva sitt systemansvar på ett korrekt sätt. Formerna för utlandshandeln med el, liksom behovet av central information om denna, har emellertid i väsentliga avseenden förändrats sedan bestämmelserna infördes. Dessutom har endast en anmälan gjorts under de senaste åren. Vidare konstateras att anmälningsplikten av kontrakt saknar praktisk betydelse för den fysiska utväxlingen av el på utlandsförbindelserna. Anmälan om behov av kapacitet för överföring på utlandsförbindelser görs till de systemansvariga företagen före den planerade överföringen.

Sådan anmälan måste göras oavsett hur avtalet mellan köpare och säljare är utformat.

Inga motioner har väckts beträffande detta förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har inget att erinra mot regeringens förslag som därmed tillstyrks.

Timvis mätning av små elanvändares förbrukning, m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag när det gäller timvis mätning av små elanvändares förbrukning. Det innebär att det sätts en tidsgräns (till utgången av år 2004) för befrielsen från att betala merkostnaden för mätning m.m. som har gällt för elanvändare vars förbrukning mäts per timme enligt ett leveransavtal som tillämpades när schablonberäkningssystemet infördes den 1 november 1999. Riksdagen bör också avslå två här aktuella motioner, varvid utskottet i det ena fallet hänvisar till pågående utredningsarbete inom Energimyndigheten. *Jämför reservation 4 (m, kd, fp, mp).*

Propositionen

Det system med schablonberäkning av elanvändarnas elförbrukning som infördes den 1 november 1999 omfattar i stort sett alla elanvändare. Det finns dock en möjlighet för elanvändare att begära att deras förbrukning i stället skall timmätas, varvid den berörde elanvändaren blir skyldig att betala merkostnaden för mätningen och för rapportering av mätresultaten. Vid schablon-systemets införande fanns det ett antal elanvändare, vars förbrukning enligt de nya bestämmelserna skulle schablonberäknas men som hade ingått leveransavtal enligt vilka deras förbrukning skulle mätas per timme. Det ansågs då inte rimligt att dessa elanvändare skulle betala merkostnaden för mätning och för rapportering av mätresultaten. Därför infördes en övergångsbestämmelse som innebär att de berörda elanvändarna inte behöver betala nämnda merkostnader under leveransavtalets återstående giltighetstid.

Det har nu visat sig att många av de aktuella leveransavtalen löper tills vidare, dvs. tills avtalet sägs upp av endera parten, sägs det i propositionen. De berörda elanvändarna kan därmed fortsätta – utan någon borte tidsgräns – med att få sin förbrukning mätt timvis utan att behöva betala merkostnaden för detta. En sådan ordning anser regeringen inte är rättvis. Därför bör denna befrielse från skyldigheten att betala merkostnaden upphöra vid ett visst datum. Den återstående tiden bör vara förhållandevis lång för att underlätta för berörda elanvändare att anpassa sig till den nya situationen. Den som så vill

får därmed rimlig tid att säga upp sitt leveransavtal och därefter förhandla fram ett nytt avtal med antingen timvis mätning eller schablonberäkning av förbrukningen. Regeringen anser att en lämplig tidpunkt är vid utgången av år 2004 och föreslår en lagändring med denna innebörd.

Motionerna

Regeringens förslag om att upphäva reglerna för betalningsbefrielse vid timmätning för elkunder bör avslås, anför det i motion 2001/02:N48 (kd). Det är visserligen inte rättvist att de elkunder som tecknat ett leveransavtal som löper tills vidare skall slippa betala kostnaderna för timmätning, säger motionärerna, men de anser att regering och riksdag inte skall sätta sig över ingångna, civilrättsligt bindande avtal. Med hänvisning till att utvecklingen går mot flera avläsningar per år syns det dem felaktigt att försvåra för timmätning. Med timmätning kan kunden direkt se kopplingen mellan pris och efterfrågan och lättare svara på prisökningar genom minskad förbrukning, anför motionärerna.

I motion 2001/02:N274 (s) begärs ett tillkännagivande om mätning och debitering av elförbrukning. De flesta elförbrukare får i normalfallet en exakt uppgift om sin elförbrukning endast en gång per år i samband med att elmätaren avläses, varefter en korrigering av eventuella avvikelser mot den preliminära debiteringen sker, konstaterar motionärerna. De påpekar att den tekniska utvecklingen har gått framåt och att det för närvarande finns system för t.ex. fjärravläsning som gör det möjligt för kunderna att i efterhand faktureras för faktisk förbrukning. Utvecklingen mot en debitering av den faktiska förbrukningen bör påskyndas, och regeringen bör ge signaler till nätbolagen att en sådan utveckling är nödvändig ur konsument- och energibesparingsperspektiv, anför motionärerna.

Vissa kompletterande uppgifter

Energimyndigheten gavs i september 2000 i uppdrag av regeringen att, i samråd med Konsumentverket och företrädare för branschen, närmare utreda förutsättningarna för att införa debitering efter faktisk elförbrukning i kombination med tätare mätaravläsningar. Syftet är att tillgodose allmänna konsumentintressen och effektivisera elanvändningen.

En delredovisning lämnades till regeringen i oktober 2001. I rapporten skisseras en ordning som innebär att kunder med en förbrukning över 8 000 kWh skall avläsas en gång per kvartal, och att detta skall träda i kraft den 1 januari 2006. De samhällsekonomiska effekterna av förslaget kommer att redovisas i slutrapporten den 1 juni 2002. En sådan ordning skulle innebära ett starkt incitament för nätföretagen att utnyttja fjärravläsning. Förslag till åtgärder bör, enligt Näringsdepartementets uppfattning, anstå till dess att Energimyndigheten har slutredovisat uppdraget.

Riksdagen avslag våren 2001 en motion om debitering av elförbrukning, liknande förslaget i motion 2001/02:N274 (s). Utskottet hänvisade till den nyssnämnda utredningen hos Energimyndigheten (bet. 2001/02:NU8).

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning att det är rimligt att det nu sätts en borte gräns för den befrielse från att betala merkostnaderna för mätning och rapportering som medgavs de elförbrukare som vid schablonsystemets införande den 1 november 1999 hade leveransavtal enligt vilka deras förbrukning skulle mätas per timme. Genom att sätta gränsen så långt fram som vid utgången av år 2004 får de berörda elförbrukarna en rimlig tid för att ta ställning till hur de vill utforma sina avtal.

I motion 2001/02:N48 (kd) framförs kritik mot regeringens förslag med innebörd att statsmakterna inte bör sätta sig över ingångna avtal. Utskottet har viss förståelse för dessa synpunkter, men anser samtidigt att det blir orimliga konsekvenser om de berörda elförbrukarna skulle kunna ha en i tiden obegränsad betalningsbefrielse.

Samtidigt noterar utskottet, i likhet med motionärerna, att det skulle vara en fördel om det kunde uppnås en klarare koppling mellan pris och efterfrågan genom en timmätning. Det finns företag, t.ex. Sollentuna Energi AB, som har infört system med fjärravlästa timmätare utan att debitera särskilda avgifter för detta. Genom att tillämpa en s.k. effekttaxa kan elförbrukarna få signaler som kan påverka deras förbrukning och risken för effektbrist kan minskas.

När det gäller de synpunkter som framförs i motion 2001/02:N274 (s) om debitering av den faktiska elförbrukningen vill utskottet dessutom hänvisa till det utredningsarbete som Energimyndigheten bedriver och som skall slutredovisas den 1 juni 2002.

Med det anförda tillstyrker utskottet propositionen i berörd del och avstyrker de båda här aktuella motionerna i motsvarande delar.

Timvis mätning av små elproducenters produktion, m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag till ändring i ellagen med innebörd att små elproducenter skall kunna ges dispens från kravet på timvis mätning av el. I detta sammanhang bör riksdagen också avslå motioner om de framtida förutsättningarna för vindkraft. Frågan kommer att bli föremål för behandling i den aviserade energipolitiska propositionen senare under våren 2002, anför utskottet. *Jämför reservation 5 (m, kd, fp).*

Propositionen

Inmatningen av el på elnätet skall enligt ellagen mätas. Mätningen skall avse dels mängden inmatad el, dels inmatningens fördelning över tiden. I praktiken innebär det att mängden inmatad el mäts varje timme. Före schablonsystemets införande den 1 november 1999 var det ganska vanligt att inmatningen från små produktionsanläggningar mättes bara vad avser mängden inmatad el, sägs det i propositionen. För att den inmatade elens fördelning över tiden skall kunna mätas krävs att en tämligen dyr mätutrustning installeras i inmatningspunkten hos anläggningarna. För att ge nätkoncessionshavarna rimlig tid att ombesörja detta infördes, samtidigt med schablonsystemets införande, en övergångsbestämmelse som innebar att den enkla mätningen hos små anläggningar fick fortsätta till utgången av år 2001. Riksdagen beslöt hösten 2001, på regeringens förslag, att denna tid skulle utsträckas till utgången av år 2002 (prop. 2001/02:1 utg.omr. 21, bet. 2001/02:NU3).

Bland annat Energimyndigheten har emellertid uppmärksammat att kostnaden för att installera den nya mätutrustningen och för driften av utrustningen inte står i rimlig proportion till den ringa mängd el som produceras i de allra minsta produktionsanläggningarna. Regeringen delar detta synsätt och anser att det bör införas en möjlighet att undanta de minsta produktionsanläggningarna från kravet att inmatningens fördelning över tiden skall mätas. Det är dock förenat med vissa problem att göra ett sådant undantag, påpekar regeringen. Inom vissa lokalnåtsområden finns ett flertal små produktionsanläggningar, vilkas inmatning är tämligen marginell, men sammantaget rör det sig om en betydande mängd el. Inmatningen från dessa små anläggningar är inte, som beträffande stora anläggningar, kopplad till upp- eller nedgång i förbrukningen. Om inmatningen från små anläggningar inte mäts varje timme kommer den inte att ingå i den samlade inmatning som faktiskt mäts per timme. Eftersom det samlade uttaget varje timme anses motsvara den samlade inmatningen motsvarande timme, kommer det beräknade samlade uttaget att avvika från det verkliga samlade uttaget. På det sättet kommer förbrukningsprofilen, som används i schablonsystemet, att avvika så mycket från det verkliga förhållandet att den inte lämpar sig för att användas för en bedömning av fördelningen över tiden av elanvändarnas förbrukning.

Mot den angivna bakgrunden anser inte regeringen att ett generellt undantag för alla små produktionsanläggningar bör införas i ellagen. I stället föreslås riksdagen bemyndiga regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att meddela dispens i det enskilda fallet från kravet på mätning vad gäller inmatningens fördelning över tiden. Undantag från kravet på timvis mätning föreslås för inmatning från produktionsanläggningar som har ett säkringsabonnemang om högst 200 ampère eller som kan leverera en effekt om högst 135 kW. Ett undantag skall gälla alla sådana små produktionsanläggningar i ett koncessionsområde eller, då flera koncessionsområden redovisas samlat, i samtliga koncessionsområden. Undantag får inte meddelas om schablonberäkningen av fördelningen över tiden av elanvändarnas förbrukning påverkas mer än i obetydlig omfattning.

Motionerna

I detta avsnitt behandlar utskottet sex motioner från allmänna motionstiden som – ur olika synvinklar – avser verksamhetsförutsättningarna för små elproducenter, främst vindkraftsproducenter.

Kostnaderna för vindkraftens utbyggnad bör spridas på hela elkollektivet, anför det i motion 2001/02:N302 (s). De bästa platserna för att bygga vindkraftverk på är ofta belägna i områden långt från den befintliga nätdragningen, säger motionärerna. De menar att – för att göra det ekonomiskt försvarbart att bygga vindkraftverk på dessa platser – kostnaden för nätdragningen måste belasta fler än det enskilda vindkraftverket eller gruppen av vindkraftverk. Enligt de nuvarande reglerna skall det bolag som har koncessionen i området stå för kostnaderna för denna nätdragning. Detta är inte rimligt, anser motionärerna och föreslår att regeringen skall undersöka möjligheten att finna en lösning på problemet.

I två motioner från samme motionär, 2001/02:N341 (m) och 2001/02:N40 (m), efterlyses en översyn av den nuvarande lagstiftningen om avgiftsbefrielse för småskalig vindkraftproduktion med inriktning att skapa rättvisa regler för fördelningen av nätkostnaderna mellan producenter och konsumenter. Vindkraften expanderar i Sverige, bl.a. som en följd av att vindkraftverken inte tar sin andel av kostnaderna för det elnät som verken är anslutna till, säger motionären. Han anser att kostnaderna i stället bärs av nätbolagen och i förlängningen av nätkunderna inom de områden där vindkraften byggs ut, i första hand glesbygden. Andra finansieringsformer för den fortsatta utvecklingen av vindkraften måste utformas, menar motionären. Han hänvisar till beräkningar som gjorts av Gotlands Energiverk, enligt vilka nätavgiften skulle kunna sänkas med 5–10 % om vindkraftverken betalade sin andel av kostnaderna för att utnyttja elnätet.

Kostnaderna för vindkraftsutbyggnaden är föremål för yrkande också i motion 2001/02 (c), i vilken det begärs en utredning avseende nätavgifter. De planerade vindkraftverken eller vindkraftsparkerna börjar nu bli så stora att den producerade vindkraften inte kan förbrukas inom ett och samma län, säger motionären. Han påpekar att eftersom den lokala nätägaren inte får ta betalt av vindkraftsproducenten men själv måste betala för vidaretransporten av kraften, blir det de lokala elabonenterna i länet som får en höjd nätavgift. Detta bör snarast ändras så att de aktuella kostnaderna betalas av dem som förbrukar elen eller delas solidariskt inom landet, anför motionären.

I motion 2001/02:N324 (c) föreslås tillkännagivanden av riksdagen i två avseenden, nämligen om bibehållen möjlighet till inmatning på nätet för små producenter till rimligt pris och om ändring av gränsen för småskaliga kraftverk. Den nuvarande bestämmelsen i ellagen som föreskriver att inmatning från små elproducenter bara får belastas med kostnaden för mätutrustning och mätning av inmatad el bör bibehållas, anför motionären. Hon anser vidare att den nuvarande gränsen för småskaliga kraftverk, 1 500 kW, är en otidsenlig gräns som innebär att flera vindkraftverk som överstiger denna kapacitet måste köras på lägre effekt, vilket anses vara ett resursslöseri.

Ett problem vid utbyggnad av vindkraft är att elnätet inte är dimensionerat för att ta emot den producerade kraften, sägs det i motion 2001/02:Bo319 (c). Åtgärder bör därför vidtas för att underlätta för vindkraftsproducenter att komma ut på elnätet med den producerade kraften.

Vissa kompletterande uppgifter

I ellagen finns, som nämnts, en särskild bestämmelse om nätavgiften för småskaliga elproduktionsanläggningar (4 kap. 10 §). Enligt denna bestämmelse skall en innehavare av en småskalig elproduktionsanläggning som kan leverera en effekt om högst 1 500 kW endast betala den del av nätavgiften som motsvarar den årliga kostnaden för mätning, beräkning och rapportering. Innehavaren slipper alltså betala den del av avgiften som grundas på drift och underhåll av nätet. Denna kostnad fördelas i stället på övriga kunder i nätföretagets område. Enligt ellagen skall flera små produktionsanläggningar som är belägna i närheten av varandra och som gemensamt matar in el på ledningsnätet betraktas som separata anläggningar vid tillämpningen av denna bestämmelse. Det innebär att även nätavgiften för större vindkraftsparker beräknas på detta sätt. En kraftfull utbyggnad inom ett begränsat område kan således innebära att övriga abonnenter inom nätområdet får svara för en relativt hög andel av kostnaderna.

Frågan om framtida verksamhetsförutsättningar för vindkraften har behandlats av Elcertifikatutredningen i slutbetänkandet *Handel med elcertifikat* (SOU 2001:77). Utredningen har föreslagit ett nytt marknadsbaserat stödsystem för att främja förnybar elproduktion. Systemet är avsett att bygga på handel med certifikat, och ikraftträdande föreslås till den 1 januari 2003. Elcertifikatutredningen föreslår bl.a. att ellagen skall ändras, genom att 4 kap. 10 § skall upphöra att gälla, så att nätsubventionen för den småskaliga elproduktionen tas bort. För att kompensera de anläggningar som haft nätsubvention föreslår Elcertifikatutredningen en övergångslösning. Betänkandet har remissbehandlats, och frågan avses komma att behandlas i den energipolitiska proposition som är aviserad till den 21 mars 2002.

Anslutning av vindkraftverk till elnätet står för närvarande för sina egna kostnader. I de fall anslutningen av en anläggning medför kostnader som till någon del kan vara till nytta för någon annan kund inom området skall dessa kostnader dock inte enbart hänföras till den begärda anslutningen. Kostnaden skall i ett sådant fall ingå i underlaget för nättariffen för samtliga kunder. Detta kan t.ex. gälla för förstärkning av nätet för att kunna ta emot producerad el från nya anläggningar.

En interdepartemental arbetsgrupp (AgVIND) har i uppdrag att genomföra en övergripande kartläggning av förutsättningarna för lokalisering av vindkraftverk i havs- och fjällområden. Enligt AgVIND behöver elnätens överföringskapacitet klarläggas. Som påpekas i vissa av de här aktuella motionerna föreligger det problem med bristande överföringskapacitet i kraftnätet, särskilt vid överföring från norra till södra Sverige. Regeringen har med anledning härav i november 2001 givit Svenska kraftnät i uppdrag att redovisa

effekterna av en storskalig utbyggnad av vindkraftverk i havs- och fjällområden på elsystemets prestanda, m.m. I uppdraget ingår följande:

1. Redovisning av hur stor vindkraftsproduktion som kan förläggas inom ramen för nuvarande elöverföringssystem, såväl nationellt som i olika relevanta geografiska områden.

2. Redovisning av, med utgångspunkt i Energimyndighetens förslag till planeringsmål och Elcertifikatutredningens bedömningar, behovet av och kostnaderna för eventuell förstärkning av elöverföringssystemet och framläggande av förslag till hur sådana förstärkningar skall finansieras. I uppdraget ingår även att redovisa var de mest kostnadseffektiva förstärkningarna kan göras.

3. Analys av effekterna för kunder och producenter av nätmyndighetens tolkning av hur kostnaderna för anslutning skall fördelas.

4. Redovisning av, med utgångspunkt i Energimyndighetens förslag till planeringsmål och Elcertifikatutredningens bedömningar, hur stamnätstariffen påverkas om nätmyndighetens metoder för hur anslutningsavgiften skall fördelas skulle få genomslag vid en förstärkning av stamnätet.

5. Klarläggande av, i ett nordiskt energisystemperspektiv, hur mycket vindkraft som kan ingå i elsystemet med utgångspunkt i behovet av balansreglering (produktion/förbrukning) och elsystemets leveransförmåga.

Uppdraget skall rapporteras senast den 16 augusti 2002, och en lägesrapport avlämnades den 18 januari 2002. Lägesrapporten bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Regeringen har också – mot bakgrund av AgVIND:s bedömningar – lämnat uppdrag till olika berörda myndigheter rörande utbyggnad av vindkraft. Det gäller ett uppdrag till Naturvårdsverket i juli 2001 att redovisa naturvårdens intressen och föreslå undersökningsprogram avseende vindkraftsparkers effekter på naturmiljön i havsområden, ett uppdrag till Boverket att redovisa de övergripande förutsättningarna för storskalig utbyggnad av vindkraftsanläggningar i havs- och fjällområden, m.m. och ett uppdrag till Riksantikvarieämbetet att beskriva kulturmiljövårdens intressen med avseende på vindkraftens inverkan på kulturlandskapet. Uppdragen skall redovisas under våren 2002.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att det är rimligt att små elproduktionsanläggningar ges möjlighet att få dispens från kravet på timvis mätning av inmatad av el. Som Energimyndigheten har uppmärksammat står kostnaden för att installera ny mätutrustning och för drift av utrustningen inte i proportion till den begränsade elmängd som produceras i de minsta anläggningarna. Därmed tillstyrker utskottet propositionen i här berörd del.

När det gäller de framtida verksamhetsförutsättningarna för vindkraft, vilka tas upp i de här aktuella motionerna, noterar utskottet att denna fråga nu är föremål för beredning inom Näringsdepartementet, mot bakgrund av bl.a.

Elcertifikatutredningens förslag. Regeringen avser att återkomma till frågan i den energipolitiska proposition som är aviserad till den 21 mars 2002. Med hänvisning härtill anser utskottet att det nu inte finns anledning att ta ställning till de olika förslag och synpunkter som förs fram i de sex här aktuella motionerna, utan de avstyrks i berörda delar.

Leverantörsbyte

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör, genom ett tillkännagivande, anmoda regeringen att utan ytterligare tidsspillan lämna ett av riksdagen tidigare begärt förslag om införande av ett sanktionssystem vid leverantörsbyte. Utskottet erinrar om att riksdagen våren 2001, på förslag av ett enhälligt utskott, anmodade regeringen att skyndsamt utreda förutsättningarna och formerna för införande av ett effektivt sanktionssystem mot de nätbolag som inte uppfyller regelverkets krav vid byte av elleverantör eller gällande föreskrifter om angivande av anläggningsidentitet vid mätrapportering och anser att regeringen borde ha lagt fram ett sådant förslag i den här aktuella propositionen. *Jämför reservation 6 (s, v).*

Propositionen

Frågan om leverantörsbyte behandlas kort i propositionen, utan att regeringen lämnar något förslag eller gör någon bedömning. Under år 2000 har Energimyndigheten i tre delrapporter redovisat sina bedömningar av utvecklingen på elmarknaden efter schablonsystemets införande. I de två första delrapporterna har förslag till justeringar av det gällande regelverket lämnats beträffande bl.a. leverantörsbyten. Energimyndigheten understryker därvid att leverantörsbytesprocessen ännu inte fungerar tillfredställande. Myndigheten betonar samtidigt att regelverket tydligt och klart anger hur berörda aktörer skall agera vid ett leverantörsbyte och vilka tidsfrister som gäller. Energimyndigheten redovisar att den avser att skärpa sin tillsyn för att säkerställa att regelverket efterlevs. I rapporterna behandlas även förutsättningarna för att införa ett sanktionssystem mot nätbolag som inte uppfyller regelverkets krav vid byte av elleverantör. Energimyndigheten gör härvid bedömningen att en närmare analys av de praktiska förutsättningarna för ett sanktionssystem bör genomföras. Flertalet remissinstanser har dock ansett att någon form av sanktionssystem bör införas för att komma till rätta med problemen avseende rapportering av leverantörsbyten, mätvärden och andelstal.

Riksdagen uppmanade våren 2001 regeringen att utreda förutsättningarna och formerna för ett sanktionssystem mot nätbolag som inte uppfyller de regler som gäller vid byte av elleverantör (bet. 2000/01:NU8). Regeringen har låtit Linklaters Lagerlöf Advokatbyrå (tidigare Advokatfirman Lagerlöf &

Leman) utreda förutsättningarna för att införa ett sanktionssystem. Utredningen redovisades till Näringsdepartementet i september 2001. Regeringen tillsatte samtidigt Elkonkurrensutredningen (särskild utredare: generaltulldirektör Kjell Jansson) med uppdrag att se över konkurrensen på elmarknaden (dir. 2001:69). I uppdraget ingick bl.a. att utreda betydelsen av olika hinder för kundernas rörlighet på marknaden, varvid det betonades att leverantörsbytesprocessen har fungerat bristfälligt och att detta kan tänkas ha haft en negativ inverkan på kundernas rörlighet och därmed på konkurrensen på elmarknaden. Rapporten från Linklaters Lagerlöf Advokatbyrå överlämnades till utredningen som underlag för dess ställningstagande i denna fråga.

Motionerna

Frågan om leverantörsbyten berörs i fyra motioner, som alla har det gemensamt att motionärerna vill se ett snabbt införande av ett sanktionssystem.

När det gäller byte av elleverantör finns det fortfarande stora brister, sägs det i motion 2001/02:N47 (m). Svårigheter att byta leverantör försvårar kundernas rörlighet och därmed såväl konkurrensen som effektiviteten på elmarknaden, anför motionärerna. De anser att den av riksdagen beställda utredningen avseende sanktionsmöjligheter för bolag som inte uppfyller reglerna snarast bör föreläggas riksdagen för ställningstagande.

Möjligheterna att införa en förseningsavgift för de nätbolag som inte uppfyller regelverkets krav om att inom fem arbetsdagar bekräfta (eller anmärka på) en anmälan om leverantörsbyte bör snabbt utredas, anför det i motion 2001/02:N213 (m). Det är mycket viktigt att rutiner kring leverantörsbyten och rapportering av mätvärden snabbt förbättras, säger motionärerna. De påpekar att eftersom en anmälan om ett leverantörsbyte skall innehålla uppgift om anläggningsidentitet bör denna klart och entydigt framgå av nätfakturan till kunden. Eventuella nödvändiga kompletteringar av föreskrifter, inklusive sanktionsmöjligheter, för att säkerställa att så sker måste genomföras utan dröjsmål, anför motionärerna.

Också i motionerna 2001/02:N48 (kd) och 2001/02:N371 (kd) begärs att regeringen snarast skall presentera ett förslag till sanktionssystem mot nätbolag vid leverantörsbyte. Leverantörsbytesprocessen fungerar ännu inte tillfredsställande, säger motionärerna. De framhåller att ett väl fungerande system är en förutsättning för att kunderna skall fortsätta att vara aktiva på marknaden.

Vissa kompletterande uppgifter

Som tidigare redovisats beslöt riksdagen våren 2001, på förslag av ett enhälligt utskott, att anmoda regeringen att skyndsamt utreda förutsättningarna och formerna för införande av ett effektivt sanktionssystem mot de nätbolag som inte uppfyller regelverkets krav vid byte av elleverantör eller gällande föreskrifter om angivande av anläggningsidentitet vid mätrapportering. Utskottet anförde (bet. 2000/01:NU8) att det är av synnerlig vikt för elkonsumenterna

och för schablonreformens och elmarknadens trovärdighet att rutinerna kring leverantörsbyten snabbt förbättras. Regeringen borde, enligt utskottet, snart lägga fram erforderliga förslag till de lagändringar som krävs för ett snabbt införande.

Elkonkurrensutredningen avlämnade i november 2001 en delrapport, Vissa frågor kring kundernas rörlighet, m.m. (dnr N2001:10/U-12). I delrapporten behandlades framför allt problem med leverantörsbyten och hinder mot hushållskundernas rörlighet på marknaden. Följande åtgärder för att komma till rätta med problemen föreslogs:

– *En sanktion bör införas mot nätägare som förorsakar att leverantörsbyten inte sker i tid.* En nätägare som försenar ett leverantörsbyte skall inte få ta ut någon nätavgift av kunden från det datum bytet var tänkt att ske fram till dess det verkligen kommit till stånd. En förutsättning för ett sådant sanktions-system är dock att det går att avgöra vem som bär skulden till att ett leverantörsbyte försenas.

– *Särskilt tillstånd bör krävas för att vara elhandlare.* Ett särskilt tillstånd för att få vara elhandlare (en ”omsättningskoncession”) bör krävas. Kraven för att få tillstånd bör sättas relativt lågt, men en elhandlare bör t.ex. ha ett IT-system som genererar automatiska mottagningsbevis. I omsättningskoncessionen bör ingå en skyldighet att rapportera vissa elprisuppgifter till ett organ som regeringen utser.

– *Energimyndigheten bör ges en uttalad roll som expertmyndighet avseende elhandelsfrågor.* Energimyndighetens uppgifter på elmarknaden är för närvarande i huvudsak inriktade på nätverksamheten. För att förbättra elmarknadens funktion behövs dock en mer uttalad myndighetsfunktion även inom elhandelsområdet. Utredningen föreslår att Energimyndigheten skall hantera frågor kring den föreslagna omsättningskoncessionen för elhandlare och även ansvara för den prisstatistik som föreslås.

– *Krav bör ställas på att tjänsten som anvisad elleverantör upphandlas i konkurrens.* När en elkund av någon anledning saknar elleverantör anvisas denne en elleverantör av nätägaren. Om nätägaren har en närstående elleverantör får vederbörande ofta tjänsten som anvisad elleverantör.

Förslagen i delrapporten har behandlats vid en utfrågning hos Näringsdepartementet i januari 2002. Det första förslaget om införande av ett sanktionssystem blev föremål för kritik från flera av de i utfrågningen deltagande aktörerna. Det föreslagna systemet ansågs krångligt och förenat med juridiska problem. Det ansågs viktigt att ett eventuellt sanktionssystem skall kunna fungera snabbt utan långdragna rättsprocesser. Regeringen avser, enligt vad utskottet erfarit, att låta utforma ett lagförslag. När det gällde det andra förslaget om införande av en ”omsättningskoncession” presenterade Energimyndigheten ett alternativt förslag som gick ut på att det skall införas krav på elhandelsföretag att lämna viss statistik till Energimyndigheten. Det tredje förslaget om Energimyndigheten som en expertmyndighet fick stöd vid utfrågningen. Det fjärde förslaget om konkurrensupphandling av anvisad leverantör tillstyrktes av de flesta vid utfrågningen.

Energimyndigheten har nyligen beslutat att i sina föreskrifter införa krav på att identifikationsnummer klart skall anges på nätfakturan till kunden, vilket föreslås i en av de här aktuella motionerna.

I den tidigare nämnda aviserade energipolitiska propositionen planeras, enligt uppgift från Näringsdepartementet, att lämnas en redovisning av hur de aktuella frågorna skall behandlas vidare. Ett lagförslag om införande av ett sanktionssystem kan därefter komma att läggas fram under riksmötet 2002/03.

Utskottets ställningstagande

Riksdagen beslöt, som redovisats, våren 2001 på förslag av ett enhälligt utskott att anmoda regeringen att skyndsamt utreda förutsättningarna och formerna för införande av ett effektivt sanktionssystem mot de nätbolag som inte uppfyller regelverkets krav vid byte av elleverantör eller gällande föreskrifter om angivande av anläggningsidentitet vid mätrapportering. Regeringen borde, enligt utskottet, snarast lägga fram erforderliga förslag till de lagändringar som krävs för ett snabbt införande.

En förutsättning för att konkurrensen på en marknad skall kunna fungera är att kunderna har tillgång till olika leverantörer av en tjänst eller vara. På den del av elmarknaden som är konkurrensutsatt är tillgången på olika elleverantörer som kunderna kan vända sig till sålunda av stor betydelse. För att kunderna på elmarknaden skall kunna använda sin konsumentmakt som ett medel för att effektivisera konkurrensen krävs dessutom att byte av elleverantör fungerar smidigt och inte försvåras av elleverantörerna. Konstaterade brister i systemet för byte av elleverantör låg bakom riksdagens tillkännagivande våren 2001.

Regeringens hantering av riksdagens beställning har karakteriserats av segdragenhet och återkommande utredningar. Som redovisats fick först Linklaters Lagerlöf Advokatbyrå i uppdrag att utreda förutsättningarna för införande av ett sanktionssystem. Därefter överlämnades rapporten från advokatbyrån till Elkonkurrensutredningen, som i sin delrapport i november 2001 föreslog införande av ett sanktionssystem. Nu uppges det från Näringsdepartementet att Energimyndigheten skall ges i uppdrag att ta fram ett lagförslag. Först efter beredning av detta förslag kan det bli aktuellt att regeringen lägger fram ett förslag till riksdagen.

Enligt utskottets mening har regeringen inte hanterat beställningen från riksdagen på ett tillfredsställande sätt. Regeringen borde i den här aktuella propositionen ha lagt fram ett förslag till sanktionssystem. Ett väl fungerande system för leverantörsbyte är en förutsättning för att kunderna skall kunna vara aktiva på elmarknaden. Svårigheter att byta leverantör försvårar kundernas rörlighet och därmed såväl konkurrensen som effektiviteten på elmarknaden. Riksdagen bör genom ett tillkännagivande uppmana regeringen att utan ytterligare tidsspillan lämna förslag om införande av ett sanktionssystem. Därmed tillstyrker utskottet de här aktuella motionerna i berörda delar.

Leveranssäkerhet, m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om leveranssäkerhet, m.m. Utskottet hänvisar till regeringens bedömningar i propositionen och till pågående utrednings- och uppföljningsarbete inom Energimyndigheten och Svenska kraftnät. *Jämför reservation 7 (m, kd, fp).*

Propositionen

Regeringen lämnar inga förslag i propositionen i frågan om leveranssäkerhet, utan redovisar sin bedömning.

Genomförda och pågående insatser inom elbranschen när det gäller leveranssäkerhet presenteras i propositionen. Svensk Energi har tagit fram branschpraxis för informationsverksamhet i samband med större störningar och för förebyggande informationsinsatser inför framtida störningar i elförsörjningen. Branschen arbetar också med s.k. störstörningssamverkan. Det finns för närvarande sju samverkansområden som tillsammans omfattar hela Sverige. Nätföretagen inom varje samverkansområde kommer att samarbeta för att snabbare kunna åtgärda fel vid strömavbrott. Branschens målsättning är att ingen enskild nätkund skall vara utan tillgång till el under mer än 24 timmar. För att klara detta mål kommer elnätföretagen att se över leveranssäkerheten i befintliga nät, särskilt där det finns oisolerad ledning i icke träd-säkra områden, vilka ofta också är väderutsatta. Översynen syftar till att begränsa antalet elavbrott och elavbrottens längd.

Svensk Energi arbetar vidare för att någon form av goodwillersättning skall utgå om en kund blir utan elleverans i mer än 24 timmar. Utgångspunkten är därvid att varje nätföretag, utifrån det egna företagets lokala förutsättningar, skall utforma en goodwillersättning vid elavbrott. Med utgångspunkt i de erfarenheter som vunnits under vintern 2001/02 är det sedan Svensk Energis avsikt att utforma en branschrekommendation. Enligt en enkätundersökning kommer 95 % av landets lågspänningskunder att under år 2002 omfattas av en goodwillersättning vid avbrott på mer än 24 timmar. Endast ett fåtal elnätsföretag har deklarerat att de inte har för avsikt att införa en goodwillersättning. Skälet till detta är ofta att bolagen antingen inte har några luftledningar alls eller bara har tätortsdistribution med mycket få och korta elavbrott.

Leveranssäkerheten i de svenska elnäten är vid en internationell jämförelse mycket hög, säger regeringen. De senaste vintrarnas snöoväder har dock orsakat stora störningar i elleveranserna i vissa delar av landet. I glesbygdsområden är leveranssäkerheten sämre, samtidigt som kostnaden för att förbättra nätet är större. I likhet med flertalet remissinstanser avseende den s.k. Elavbrottsutredningens delrapport (dnr. N2001/6228/ESB) anser regeringen att det för närvarande inte finns tillräckliga skäl att i lag slå fast något krav på en särskild avgift vid elavbrott. Enligt regeringens bedömning bör i första hand de frivilliga åtagandena om goodwillersättning som nu införs av ett stort

antal företag vara ett tillräckligt incitament för att nätföretagen snabbt skall åtgärda avbrott. Det är dock viktigt att branschens frivilliga åtgärder följs upp och att de frivilliga insatserna i branschen får genomslag vid kommande vintrars snöoväder genom bättre information till de kunder som drabbas, snabbare avhjälpning av felet och framför allt genom att färre kunder drabbas av elavbrott.

Regeringen avser att ge berörda myndigheter i uppdrag att, under de kommande vintrarna, följa utvecklingen och resultaten av branschens frivilliga insatser, såväl vad avser avbrottsersättning som övriga insatser. Om inga förbättringar sker avser regeringen att återkomma i frågan. Regeringen anser vidare att de förslag som lämnas i den här aktuella propositionen, om nya kriterier för skälighetsbedömningen av nättarifferna och om att överföringen av el skall vara av god kvalitet, tillsammans med den tidigare nämnda nätnyttomodellen som Energimyndigheten utformar kommer att skapa incitament för investeringar i ökad leveranssäkerhet. Nätnytan beror på företagets prestation och leveranskvalitet. Har företaget en hög nätnytta motiverar det en högre intäkt medan en låg nätnytta betyder att företaget bör öka sin prestation eller leveranskvalitet för att kunna motivera en högre intäkt. På detta sätt skapar den nya formen av tillsyn ett incitament för företagen att förbättra leveranskvaliteten.

Sårbarhets- och säkerhetsutredningen ansåg i sitt betänkande Säkerhet i en ny tid (SOU 2001:41) att det finns anledning att skärpa de grundläggande kraven på leveranssäkerhet i elsystemet. Det bör ske dels genom krav på en ökad störningstålighet hos överförings- och distributionssystemet, dels genom vissa krav på effektreserver i elsystemet. Vissa krav bör också enligt utredningen ställas på elanvändarna. Sådana krav kan ställas i ellagen, elberedskapslagen (1997:288) eller i andra författningar. Regeringen avser att våren 2002 behandla utredningens förslag.

Motionerna

I detta avsnitt behandlar utskottet åtta motioner som dels tar upp frågan om leveranssäkerhet, dels tar upp frågor om energibrist och effektbrist.

Det behövs åtgärder för att säkra försörjningstryggheten av el vid vinter med sträng kyla och för att säkra försörjningstryggheten av el vid situationer med extremt stor elförbrukning, anförs det i motion 2001/02:N275 (s). I motionen erinras om att Svenska kraftnät i regleringsbrevet för år 2001 gavs i uppdrag att bevaka tillgången på höglastkapacitet i det svenska elsystemet samt att utveckla marknadsinstrument, som kan bidra till att skapa tillgång på tillräcklig höglastkapacitet i elsystemet. Svenska kraftnät, som i sin rapport till regeringen i augusti 2001 inte föreslog några speciella åtgärder, bör tillsammans med elbranschen snarast vidta åtgärder som stärker effektbalansen, föreslår motionärerna. De anser att gällande regelverk måste kompletteras med ett system som säkrar en långsiktigt fungerande effektmarknad med både förbrukningsminskning och mer elproduktion; systemet bör bygga på kostnadsneutralitet och finansieras av dem som agerar på den svenska elmark-

naden. Handel med höglastkapacitet eller reserveffekt kan lämpligen ske på en börs för reserveffekt i form av auktion några gånger per år, anför motionärerna och föreslår att regelverk, helst i avtalsform och i nära samråd med elbranschen, skyndsamt skall utarbetas av Svenska kraftnät som svensk huvudman för elbörsen Nord Pool.

Det behövs åtgärder för att undanröja existerande handelshinder för en fungerande elhandel i Norden, anføres det i motion 2001/02:N302 (s). Ledningsnätet mellan Norge och Sverige är inte utbyggt i en sådan omfattning att det går att handla el fritt över gränserna, säger motionärerna. De menar att denna brist i överföringskapacitet är ett allvarligt handelshinder som stora produktionsbolag i Sverige kunnat utnyttja för att öka sina vinster men också för att snedvrider konkurrensen mellan olika elhandelsbolag. Motionärerna skisserar ett par lösningar på problemet – en är att bygga ut elnätet så att det klarar en fri handel med el över gränserna, vilket dock medför stora kostnader, en annan är att merkostnaden för produktionsökningen skall fördelas på marknadsaktörer på ett rättvist sätt. Regeringen bör se över hur handeln med el skall kunna ske utan handelshinder som snedvrider konkurrensen, anför motionärerna.

Om det visar sig att branschens eget system för att komma till rätta med leveranssäkerheten inte blir heltäckande eller visar sig ha stora brister måste regeringen återkomma till riksdagen med förslag till ett lagreglerat system, anføres det i motion 2001/02:N47 (m). Monopolformen och den bristande tillsynen har medverkat till att det i vissa områden är alltför låg standard på nätverksamheten, säger motionärerna.

I motion 2001/02:N205 (m) föreslås att en elavbrottsavgift skall införas. En elavbrottsavgift måste vara konstruerad så att den tar hänsyn till både avbrottsfrekvensen och tidsfaktorn, anför motionärerna. De anser att med en sådan avgift skulle det skapas ett tydligt incitament för nätägarna att sköta sina ledningar, och det skulle inte vara lönsamt att låta dem förfalla.

I motion 2001/02:N48 (kd), liksom i tidigare nämnda motion 2001/02:N47 (m), sägs att det är mycket viktigt att myndigheterna noga bevakar effekterna av branschens åtaganden och har beredskap för att snabbt presentera lagförslag om de frivilliga åtagandena visar sig otillräckliga. Motionärerna anser att det frivilliga initiativ som elbranschen har tagit är mycket positivt, men framhåller att inte förrän samtliga nätföretag i landet har ställt sig bakom överenskommelsen kan elkunderna förvänta sig säkrare leveranser. Regelverket kring ersättningarna måste innehålla enhetliga garantier och göras känt för alla elkunder, anføres det.

Regeringen måste vidta erforderliga åtgärder för att garantera att effektbrist inte uppstår, anføres det i motion 2001/02:N371 (kd). Effektbrist är ett stort problem, och södra Sverige är särskilt sårbart på grund av att överföringskapaciteten av el från norra till södra Sverige är otillräcklig och behöver byggas ut, liksom överföringskapaciteten mellan Norge och Sverige, säger motionärerna.

Även i motion 2001/02:N35 (kd) tas upp frågan om överföringskapaciteten från norra Sverige eller Norge till Sydsverige; motionärerna anser att kapaciteten snarast måste förstärkas. I motionen begärs också ett tillkännagivande av riksdagen om behovet av åtgärder för att förhindra energibrist. För den elintensiva industrin, där energin är att betrakta som en råvara, är det nödvändigt att energiförsörjningen planeras för en nivå som medger att industrin kan växa och utvecklas, anför motionärerna. De anser att det behövs en långsiktig lösning som inte stör prisbildningen på elbörsen.

Regeringen bör låta utreda möjligheten att använda isolerade elkablar för att säkra strömförsörjningen och dra bredband till alla hushåll och företag och återkomma med förslag till riksdagen, anför det i motion 2001/02:N300 (c). I framtiden kommer en säker elförsörjning men också möjlighet att använda Internet att vara ännu viktigare än för närvarande för människors beslut om var de skall bosätta sig, säger motionärerna. De påpekar att de senaste årens stora strömavbrott har inneburit stora påfrestningar på elnäten, och att nätbolagen därför har sett över sina ledningsnät och bytt ut känsliga ledningar, bl.a. har elkablar som är plastöverdragna börjat användas. När en sådan kabel tillverkas kan också ett rör för en fiberoptisk kabel läggas in för att, till en låg kostnad, ge tillgång till snabba kommunikationer via IT.

Vissa kompletterande uppgifter

I propositionen aviseras, som tidigare nämnts, ett uppdrag till berörda myndigheter att, under de kommande vintrarna, följa utvecklingen och resultaten av branschens frivilliga insatser, såväl vad avser avbrottsersättning som övriga insatser. Energimyndigheten gavs sålunda, i regleringsbrevet för år 2002, i uppdrag att – efter samråd med Elsäkerhetsverket – följa de satsningar som för närvarande görs inom elbranschen för att minska elnätets känslighet för snöoväder och liknande förhållanden, samt för att minska konsekvenserna av strömavbrott. Myndigheten skall senast den 15 maj 2002 redovisa till regeringen utvecklingen av branschens frivilliga insatser och vilka effekter dessa har. Om inga förbättringar sker avser regeringen att återkomma i frågan.

Beträffande frågan om risk för effektbrist kan noteras att i budgetpropositionen för år 2002 (prop. 2001/02:1 utg.omr. 21) och i skrivelsen om en förnyad prövning av stängningen av Barsebäck 2 (skr. 2001/02:22) redovisades läget beträffande de av regeringen aviserade åtgärderna för att förbättra effektbalansen. I detta sammanhang betonade regeringen behovet av att marknadsbaserade instrument för att hantera effektknapphet utvecklas, bl.a. genom att ekonomiskt motiverade effektreducerande åtgärder på användningssidan stimuleras. Vidare framhölls behovet av att, inom ramen för samarbetet mellan de systemansvariga i Norden, regler för hantering av effektknapphet vidareutvecklas och harmoniseras, varvid Svenska kraftnäts centrala roll i detta arbete betonades.

Svenska kraftnäts prognos över effektbalansen för den kommande vintern visar att effektsituationen kommer att vara fortsatt ansträngd. En viktig orsak till detta är att Oskarshamn 1, vars effekt uppgår till 445 MW, kommer att

vara avställd för revision under hela vintern 2001/02 och en del av vintern 2002/03. Som en övergångslösning uppdrog regeringen därför i november 2001 åt Svenska kraftnät att upphandla ytterligare 400–600 MW i effekterserv. Upphandlingen skall avse perioden t.o.m. vintern 2002/03.

Insatser behöver dock, enligt Näringsdepartementet, också vidtas för att säkra effektbalansen på lång sikt. Målet bör därvid vara att utbudet av el även i extrema höglastsituationer skall kunna möta efterfrågan. För att skapa ett heltäckande och betryggande system för att hantera effektproblemet kan, utöver det arbete som genomförs i samarbete med branschföreträdare, vissa ramvillkor och kompletterande åtgärder komma att behöva utvecklas. Regeringen uppdrog därför i november 2001 åt Svenska kraftnät att, i samråd med Energimyndigheten, utforma ett sådant system för effekthantering som kan introduceras senast vintern 2003/04. Arbetet skall ske i samverkan med företrädare för branschen. Uppdraget skall redovisas till regeringen senast den 1 oktober 2002. I detta uppdrag kan olika typer av marknadsbaserade system, som omnämns i vissa av de här aktuella motionerna, komma att övervägas.

Näringsminister Björn Rosengren träffade i början av januari 2002 företrädare för elnätsföretagen för att diskutera problemen med inträffade elavbrott under helgerna. Företrädarna för företagen redogjorde för de åtgärder som branschen kommit överens om att vidta, bl.a. åtgärder för att förbättra samarbetet för att kunna hantera störningar i elleveranserna, en satsning på ökad information, översyn av leveranssäkerheten i de befintliga näten samt ersättningar till kunder som blir utan el. Näringsministern hänvisade till det tidigare nämnda uppdraget till Energimyndigheten och uppgav att utvecklingen noga skall följas.

Beträffande frågan om överföring av el inom Norden, som tas upp i några motioner, kan noteras att en konsekvens av det nordiska elsystemets funktion är att det uppstår olika prisområden i Sverige och Norge, då överföringsförbindelserna inte räcker till mellan länderna. Uppdelningen i prisområden och skillnaderna mellan områdespris och systempris har, enligt Näringsdepartementet, inneburit att företagen på Nord Pool inte kunnat prissäkra sig mot denna skillnad. För att lösa detta problem har Nord Pool introducerat en produkt/tjänst för att kunna hantera även denna risk, dvs. en prissäkring till områdespris. Svenska kraftnät har systemansvar för det svenska elsystemet, och det ingår också i Svenska kraftnäts uppdrag att främja utvecklingen på den nordiska elmarknaden. Inom Nordel, som är de nordiska systemoperatörernas samarbetsorganisation, övervägs för närvarande enligt Näringsdepartementet om nuvarande metoder för hantering av flaskhalsar i det nordiska systemet bör förändras. Det förs även diskussioner om möjliga metoder för att på lång sikt hantera flaskhalsproblemen. Ett tänkbart alternativ är gemensamma finansieringslösningar för utbyggnad av näten, och ett annat skulle kunna vara att gränserna för prisområden ändras så att dessa inte är bundna till nationsgränserna utan får en mer rationell indelning. Näringsdepartementet följer detta arbete, och inom ramen för det nordiska samarbetet kommer behovet av åtgärder på politisk nivå som kan stödja en sådan utveckling att övervägas.

När det gäller frågan om att förse samtliga hushåll med bredband, som tas upp i en motion, kan noteras att Svenska kraftnät i augusti 2000 gavs i uppdrag av regeringen att bygga ett rikstäckande, optofiberbaserat nät. Målet för utbyggnaden är att denna skall ske i sådan takt att alla kommunhuvudorter senast i december 2002 skall vara anslutna till ett landsomfattande stomnät med hög överföringskapacitet. För att nå slutanvändarna finns olika tekniker med olika för- och nackdelar. Val av teknik bör, enligt Näringsdepartementet, avgöras från fall till fall.

Utskottets ställningstagande

För det moderna samhället är säker tillgång till el av avgörande betydelse. Detta gäller för både företag och hushåll. Vid en internationell jämförelse är leveranssäkerheten i de svenska elnäten god. Samtidigt kan konstateras att vid snöoväder, som t.ex. under den senaste jul- och nyårshelgen, kan störningar i elleveranserna förekomma som för dem som drabbas får avsevärda konsekvenser. Enligt utskottets mening är det rimligt att kräva att nätföretagen har beredskap för att klara av de problem som uppstår vid normala snöförhållanden. Allmänt sett anser utskottet att snöfall under vintern bör betraktas som ett normalt inslag i det svenska vädret och inte anföras som exceptionella omständigheter av nätföretagen. Å andra sidan kan det inte anses rimligt att nätföretagen skall ha en gardering mot alla upptänkliga händelser.

I propositionen redogörs för de frivilliga åtaganden, bl.a. beträffande goodwillersättning, som görs inom branschen. Enligt utskottets mening är det en fördel om branschen kan visa sig mogen att själv hantera leveranssäkerheten, utan att staten skall behöva vidta tvingande åtgärder. Samtidigt måste staten ta sitt ansvar och noga följa utvecklingen. Som redovisats skall Energimyndigheten senast den 15 maj 2002 redovisa utvecklingen av branschens frivilliga insatser och vilka effekter dessa har. Om inga förbättringar sker avser regeringen att återkomma i frågan. Utskottet anser att detta är en lämplig ordning.

I motionerna behandlas också frågor om energibrist och effektbrist. Det är viktigt att distinktionen mellan dessa båda begrepp upprätthålls. När det gäller energi får den ”relevanta” marknaden anses vara den nordiska elmarknaden. Möjligheterna att upprätthålla balans på denna marknad får bedömas vara förhållandevis goda.

När det gäller effekt är situationen annorlunda. Den ”relevanta” marknaden är här i stor utsträckning fortfarande begränsad till den svenska elmarknaden, särskilt Syd- och Mellansverige. Beträffande förhållandet mellan utbud av och efterfrågan på effekt kan konstateras att det är knapp marginal mellan tillgänglig effekt och maximal efterfrågan på effekt. Vidare gäller att prissättningen på effekt inte är effektiv och att incitamenten att hålla reserveffekt tillgänglig är låga. Sammantaget innebär det nu sagda att det finns en risk för att effektbrist kan uppstå från tid till annan. Regeringen har, som redovisats, givit Svenska kraftnät i uppdrag att utforma ett system för effekthantering som skall kunna introduceras senast vintern 2003/04. Uppdraget skall

redovisas senast den 1 oktober 2002 och kan innehålla olika marknadsbaserade system. Utskottet ser mycket positivt på detta och vill särskilt framhålla att det i så stor utsträckning som möjligt bör eftersträvas marknadsbaserade lösningar. Det bör också noteras att det, som redovisats, pågår arbete inom den nordiska elmarknaden för att finna lösningar på de problem med överföring som nämns i vissa av motionerna.

Med det anförda avstyrker utskottet samtliga här aktuella motioner i berörda delar.

Fjärrvärmemarknaden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner rörande fjärrvärmemarknaden. Utskottet hänvisar till att regeringen i propositionen redovisar att den avser att tillsätta en särskild utredare på området. *Jämför reservation 8 (m, kd, fp).*

Propositionen

Regler om kommunala fjärrvärmeföretag

Inom energiområdet gäller undantag från lokaliserings-, likställighets- och självkostnadsprinciperna för handel med och produktion av el enligt ellagen och för handel med naturgas enligt naturgaslagen (2000:599), konstateras det i propositionen. Bestämmelserna har införts för att göra konkurrensvillkoren för kommunala el- och naturgasföretag likvärdiga med dem som gäller för övriga företag. För elnätsverksamhet och överföring av naturgas gäller undantag från lokaliseringsprincipen för verksamhet i geografisk närhet till företagets nät- och överföringsverksamhet inom kommunen och där syftet är att uppnå en ändamålsenlig verksamhet. I samband med att undantag från lokaliseringsprincipen infördes för elhandels- och elproduktionsföretag infördes även undantag från likställighets- och självkostnadsprinciperna för distribution av fjärrvärme genom en bestämmelse i ellagen. Dessa undantag för fjärrvärmen, som innebär att även kommunala fjärrvärmeföretag skall bedrivas på affärsmässig grund, infördes för att upprätthålla konkurrensneutraliteten mellan energislagen.

Regeringen bedömer att även ett undantag från lokaliseringsprincipen är önskvärt och att ett sådant undantag bör införas på sikt för kommunala fjärrvärmeföretag. Ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16–18 §§ kommunallagen (1991:900) och som bedriver fjärrvärmeverksamhet i den egna kommunen bör sålunda på sikt få bedriva sådan verksamhet även utanför kommungränsen. Ett undantag från lokaliseringsprincipen bör dock endast ges om syftet är att nå en ändamålsenlig verksamhet som bedrivs i geografisk närhet till kommunens område.

Ett undantag från lokaliseringsprincipen för kommunala fjärrvärmeföretag är motiverat av behovet av att bedriva ändamålsenlig och effektiv fjärrvärmeverksamhet, säger regeringen. Det är viktigt att verksamheten hålls klart åtskild från annan kommunal verksamhet så att konkurrensnedvridande effekter undviks. Fjärrvärmeverksamhet skall för närvarande redovisas särskilt. Vid ett införande av ett undantag från lokaliseringsprincipen bör kravet på särredovisning skärpas för att förhindra korssubventionering och prisdiskriminering. I likhet med vad som gäller för undantagen från lokaliseringsprincipen för kommunala elnäts- och naturgasföretag bör en tillsyn av prissättningen övervägas innan ett undantag införs för kommunala fjärrvärmeföretag. Möjligheterna till ökad pristransparens på värmemarknaden bör därför utredas ytterligare. Regeringen avser att uppdra åt en särskild utredare att studera dessa frågor tillsammans med övriga åtgärder som Energimyndigheten har föreslagit i utredningen Fjärrvärmen på värmemarknaden – Rapport över uppdrag att följa utvecklingen på fjärrvärmemarknaden.

Konkurrensen för fjärrvärmen på värmemarknaderna

Konkurrenssituationen, strukturförändringarna på fjärrvärmemarknaden och fjärrvärmens betydelsefulla roll i energiomställningen medför att en ökad pristransparens bör eftersträvas, sägs det i propositionen. För att tillgodose konsumenternas intresse av låga fjärrvärmepriser är en ökad uppföljning av prissättningen av fjärrvärme motiverad, anser regeringen.

Fjärrvärmen har en viktig roll i omställningen av energisystemet, anser regeringen. Fjärrvärmen har för närvarande en dominerande ställning där den är etablerad. Distributionen av hetvatten utgör ett naturligt monopol, varför monopolprissättning är en påtaglig risk. Konkurrensen inom fjärrvärmesektorn bör därför stimuleras för att nå framtida produktivitetsökningar och därmed lägre priser. Konkurrensen från andra uppvärmningsformer är ur fjärrvärmekundens synvinkel starkt begränsad. Kostnaderna för att byta uppvärmningssystem är det största hindret. Även de praktiska möjligheterna att byta uppvärmningssystem utgör en påtaglig begränsning för konvertering från fjärrvärme.

Regeringen bedömer att en ökad pristransparens på värmemarknaden skapar förutsättningar för konsumenten att utvärdera sin situation. Regeringen avser därför att se över förordningen (1988:1404) med vissa föreskrifter enligt lagen (1956:245) om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden, i syfte att ge Energimyndigheten möjlighet att ta in prisuppgifter från företagen. Regeringen ämnar även att ge Energimyndigheten i uppdrag att ta fram nyckeltal för att bättre kunna följa utvecklingen inom fjärrvärmesektorn. Regeringen bedömer vidare att åtgärder för ökad konkurrens bör studeras ytterligare vad gäller fjärrvärmeutbudet. Detta inbegriper bl.a. möjligheterna för spillvärmeleverantörer att sälja värme direkt till konsumenten genom att utnyttja nätet för själva distributionen. Krav på särredovisning med en uppdelning i produktion och distribution behöver i detta fall införas för fjärrvärmeföretagen.

Regeringen planerar, som tidigare nämnts, att tillsätta en utredning för att närmare studera fjärrvärmemarknaden och förutsättningarna för ökad konkurrens på denna. I utredningen skall ingå att analysera olika tillsynsmodeller och föreslå en lämplig tillsynsmodell för fjärrvärmemarknaden. Utredningen skall också undersöka de rättsliga förutsättningarna samt hur villkoren och administrationen för ett tredjepartstillträde till distributionen av hetvatten kan utformas. Utredningen skall även studera möjligheterna att inrätta en instans för hantering av klagomål på priser och leveransvillkor från konsumenterna på fjärrvärmemarknaden.

Motionerna

I fyra motioner efterfrågas olika åtgärder för att åstadkomma ökad konkurrens på fjärrvärmemarknaden.

Det behövs ett system för s.k. benchmarkingkonkurrens på fjärrvärmemarknaden, anförs det i motion 2001/02:N47 (m). Regeringens uppfattning att det erfordras en ökad uppföljning av prissättningen av fjärrvärme är ett steg i rätt riktning, säger motionärerna. De anser dock att det finns anledning att redan nu införa ett system för att bedöma om fjärrvärmemetaxorna är skäliga, vilket lämpligen görs genom att ett slags index som kan förklara kostnadsbildningen inom respektive fjärrvärmeområde tas fram. Enligt en avgiftsstudie från olika bostadsorganisationer varierar fjärrvärmemetaxorna kraftigt, och den högsta taxan, uttryckt i kronor per kvadratmeter bostadsyta, var år 1998 mer än dubbelt så hög som den lägsta, påpekar motionärerna.

I de två motionerna 2001/02:N48 (kd) och 2001/02:N371 (kd) begärs åtgärder för att åstadkomma en ökad konkurrens inom fjärrvärmesektorn. Det rör sig om införande av tredjepartstillträde på fjärrvärmemarknaden och om åtgärder för att komma till rätta med riskerna för korssubventionering. Kristdemokraterna har länge krävt att konkurrens inom fjärrvärmesektorn skall stimuleras för att nå produktivitetsökningar och därmed lägre priser, sägs det. Den omfattande utbyggnaden av fjärrvärmenät och distributionen av fjärrvärme är effektiv och miljömässigt mycket positiv, anser motionärerna. De konstaterar emellertid att distributionen av hetvatten är ett naturligt monopol och att konkurrensen från andra uppvärmningsformer är mycket begränsad, varför det är risk för monopolprissättning. Energimyndigheten bör därför åläggas motsvarande tillsynsskyldighet när det gäller prissättning som regeringen nu föreslår för elnättarifferna, anförs motionärerna. De anser att det även inom fjärrvärmesektorn finns stora risker för korssubventionering, varför motsvarande regler som nu föreslås gälla för elsektorn även bör gälla för fjärrvärmesektorn.

Folkpartiet delar regeringens bedömning av att det är viktigt att konkurrensen på fjärrvärmemarknaden förbättras, sägs det i motion 2001/02:N49 (fp). Hur det skall gå till är svårt att ange, anser motionärerna med hänvisning till att fjärrvärmeproduktionen på många håll är ett naturligt monopol, även om det i vissa fall kan vara möjligt att koppla ihop nät från olika håll. Motion-

ärerna framhåller i förväg att de inte kommer att gå med på några förslag som innebär att regeringen skall styra fjärrvämetaxorna.

Vissa kompletterande uppgifter

De frågor rörande fjärrvärmemarknaden som tas upp i motionerna kommer enligt uppgift från Näringsdepartementet att behandlas i den utredning som aviseras i propositionen. Det gäller sådant som pristillsyn, benchmarkingkonkurrens, lokaliseringsprincip, tredjepartstillträde, inrättande av instans för hantering av klagomål från konsumenter på priser och leveransvillkor, möjligheter att utnyttja spillvärme, m.m. Beslut om tillsättande av särskild utredare och direktiv för utredningen bedöms komma att fattas under våren 2002. Sannolikt kommer utredningsarbetet att delas upp i två faser med delrapporteringar av utredningsarbetet.

Energimyndigheten gavs i regleringsbrevet för år 2001 i uppdrag att redovisa utvecklingen på värmemarknaderna med avseende på priser, konkurrensförhållanden, bränsleslag och utsläpp av koldioxid och andra miljöfarliga ämnen från olika typer av uppvärmning. Syftet med uppföljningen är att förbättra transparensen på värmemarknaderna så att en ökad konkurrens och effektivitet stimuleras. Den första uppföljningen redovisades för Näringsdepartementet i december 2001. I regleringsbrevet för år 2002 utökas detta uppdrag till att även omfatta framtagande av relevanta nyckeltal för att följa fjärrvärmens utveckling i olika avseenden i syfte att få kunskap om produktionsförhållanden och sambandet mellan produktion och kostnader.

Riksdagen avslag våren 2001 motioner liknande de här aktuella (bet. 2001/02:NU8). Utskottet hänvisade till pågående beredningsarbete inom Näringsdepartementet. I en reservation (m, kd, fp) följdes motionsyrkandena upp.

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis vill utskottet erinra om sitt tidigare ställningstagande i avsnittet om åtskillnad mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet och som också berörde fjärrvärmeföretag. Utskottet anförde där att det bör vara kongruens i regelsystem som har till syfte att förhindra möjligheter till kors-subsventionering, så att likartade regler gäller för å ena sidan nätföretag och företag som bedriver produktion av och handel med el och å andra sidan för fjärrvärmeföretag och elhandelsföretag. Utskottet föreslog ett tillkännagivande från riksdagen i saken.

När det gäller den här aktuella frågan om fjärrvärmemarknaden vill utskottet anföra följande. Utskottet ser positivt på de senaste årens utbyggnad av fjärrvärmens som ett led i utvecklingen mot en minskad elanvändning. Regeringens bedömning att det på sikt bör införas ett undantag från lokaliseringsprincipen för kommunala fjärrvärmeföretag, liknande det nu gällande för elhandels- och elproduktionsföretag, delas av utskottet. Ett undantag är motiverat för att en effektiv fjärrvärmeverksamhet skall kunna bedrivas.

Samtidigt gäller att en utökning av verksamhetsområdet för de kommunala fjärrvärmeföretagen accentuerar det problem som redan för närvarande finns på fjärrvärmemarknaden och som består av att den gällande fria prissättningen som råder på marknaden, kombinerat med förekomsten av naturliga monopol, kan riskera leda till oskäliga prishöjningar för boende och andra fjärrvärmekonsumenterna. I propositionen uppmärksammas detta problem, och regeringen meddelar sin avsikt att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att närmare studera fjärrvärmemarknaden och förutsättningarna för ökad konkurrens på denna.

I de fyra här aktuella motionerna föreslås olika åtgärder som alla har till syfte att uppnå en mer effektiv konkurrens på fjärrvärmemarknaden. De åtgärder som här föreslås och som rör pristillsyn, benchmarkingkonkurrens, lokaliseringsprincip, tredjepartstillträde, inrättande av instans för hantering av klagomål från konsumenterna på priser och leveransvillkor, möjligheter att utnyttja spillvärme, m.m. är sådana som enligt uppgift kommer att ingå i uppdraget till den särskilde utredaren som regeringen avser tillsätta inom kort. Mot denna bakgrund kan utskottet inte se något behov av tillkännagivande från riksdagen; motionerna avstyrks i berörda delar.

Strålningsrisker

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om tillsättande av en utredning med uppdrag att finna åtgärder och metoder för att reducera strålningsriskerna från kraftledningar. Utskottet konstaterar att riksdagen redan våren 2001 begärde en sådan utredning och att regeringen nyligen givit Elsäkerhetsverket i uppdrag att genomföra denna utredning. Riksdagen bör vidare avslå en motion rörande ansökan om förlängning av nätkoncession och om sanktionsmöjligheter kopplade till detta. *Jämför reservation 9 (v, c, fp).*

Motionerna

I motion 2001/02:Bo291 (v) begärs tillkännagivanden i två avseenden, nämligen om tydligare bestämmelser vid ansökan om förlängning av nätkoncession och om sanktionsmöjligheter mot nätföretag som inte lämnar ansökan inom fastställd tid. Om den s.k. försiktighetsprincipen, dvs. att elanläggningar och byggnader skall utformas och placeras så att exponeringen för elektromagnetisk strålning begränsas, bör gälla för nya anläggningar, så bör den också gälla för befintliga, anför motionärerna. Eftersom flyttning eller nedgrävning av en befintlig ledning blir en extra kostnad för nätinnehavaren – i de fall en förändring måste ske före koncessionens utgång – anser motionärerna att det är rimligt att kommunerna eller andra som berörs står för en del av kostnaderna. Beträffande förlängd koncession är praxis för närvarande sådan att om nätfö-

retaget lämnar in en preliminär ansökan, utan t.ex. miljökonsekvensbeskrivning, en vecka innan koncessionen löper ut, så får kraftledningen fortsätta att användas, säger motionärerna. Det finns ett krav att ansökan om ny koncession skall lämnas in två år innan den gällande går ut. Det har dock visat sig att bestämmelsen ofta inte efterlevs, hävdar motionärerna. De anser att lämpliga sanktioner för dem som åsidosätter gällande bestämmelser bör införas.

Den utredning som riksdagen begärde våren 2001 (bet. 2000/01:NU8) med uppdrag att finna åtgärder och metoder för att reducera strålningsriskerna från kraftledningar bör skyndsamt tillsättas, anför det motion 2001/02:N244 (kd). I motionen begärs också att den föreslagna utredningen skall utreda möjligheterna att reducera s.k. vagabonderande strömmar och magnetfält och hur elektromagnetiska frizoner skall kunna upprättas. Vidare föreslås i motionen tillkännagivanden om upprättande av åtgärds paket i syfte att förbättra situationen för dem som drabbats av elöverkänslighet, inkluderande de personer som har fått hälsoeffekter som av bl.a. Europeiska rådet inte anses vetenskapligt säkerställda, och om utveckling av utbildningen i miljömedicin inom området elöverkänslighet.

Också i motion 2001/02:N367 (fp) begärs ett tillkännagivande om att den av riksdagen begärda utredningen med uppdrag att finna åtgärder och metoder för att reducera strålningsriskerna från kraftledningar skall komma till stånd. I utredningsuppdraget bör även ingå att ta fram förslag till incitament för kommuner och kraftbolag för sådana åtgärder samt en bedömning av kostnaderna för åtgärderna. Mot bakgrund av att det för närvarande finns bostadsområden, skolor och daghem som ligger nära kraftledningar och där barn dagligen vistas under längre tid, bör farhågorna om strålningsrisker tas på stort allvar, anför motionärerna.

Vissa kompletterande uppgifter

Riksdagen beslöt våren 2001, på förslag av utskottet och med anledning av en motion om strålningsrisker från kraftledningar i tätbebyggda områden, att det skall tillsättas en utredning med uppdrag att finna åtgärder och metoder för att reducera strålningsriskerna från kraftledningar (bet. 2000/01:NU8). I utredningsuppdraget bör även ingå att ta fram förslag till incitament för kommuner och kraftbolag för sådana åtgärder samt en bedömning av kostnaderna för åtgärderna, anförde utskottet. I en reservation (s, v), vilken det dock inte yrkades bifall till vid riksdagsbehandlingen, hävdades att det för närvarande inte finns tillräckliga skäl för att tillsätta en utredning.

I betänkandet lämnade utskottet en redovisning för kunskapsläget på området. I september 2000 presenterade en internationell forskargrupp vid Institutet för miljömedicin den hittills mest omfattande analysen av studier som gjorts av ett eventuellt samband mellan kraftledningars magnetfält och barnleukemi. Resultaten av analysen visar att det inte finns någon ökad risk för barnleukemi för det stora flertalet barn som bor i närheten av kraftledningar och att den ytterst lilla cancerrisk som finns endast gäller dem som utsätts för mycket höga strålningsstyrkor. Det kritiska avståndet till kraftledningen kan

beräknas till mellan 30 och 50 meter beroende på ledningens styrka. Undersökningen visar vidare att mindre än ett fall, av de 60 till 70 barn som årligen insjuknar i barnleukemi i Sverige, kan tillskrivas strålning från kraftledningar. Problemet att definitivt belägga ett samband består i att forskarna inte kan förklara hur den lågfrekventa strålningen kan orsaka uppkomsten av leukemi eller andra cancerformer. Trots mångåriga djurförsök och laboratorieexperiment finns ännu ingen godtagbar biologisk förklaring till cellpåverkande effekter av låg elektromagnetisk strålning.

Eftersom ett samband mellan kraftledningars magnetfält och bl.a. leukemi inte kan uteslutas har dock Arbetarskyddsstyrelsen, Boverket, Elsäkerhetsverket, Socialstyrelsen och Statens strålskyddsinstitut i samråd utarbetat en s.k. försiktighetsprincip. Denna innebär att om åtgärder, som generellt minskar exponeringen, kan vidtas till rimliga kostnader och konsekvenser i övrigt bör det eftersträvas att reducera fält som avviker starkt från vad som kan anses normalt i den aktuella miljön. När det gäller nya elanläggningar och byggnader bör målet redan vid planeringen vara att utforma och placera dessa så att exponeringen begränsas. Det övergripande syftet med försiktighetsprincipen är att på sikt reducera exponeringen för magnetfält för att minska risken att människor skadas. Den nyssnämnda undersökningen har inte föranlett de samrådande myndigheterna att omvärdera försiktighetsprincipen.

Vidare nämndes i betänkandet att ett underorgan till Världshälsoorganisationen (International Agency for Research on Cancer) för närvarande utreder frågan och beräknas komma med ett utlåtande inom de närmaste åren.

Beträffande planering och byggande av kraftledningar gäller regler i miljöbalken (1998:808) och plan- och bygglagen (1987:10) som tillämpas allmänt för tekniska energiförsörjningssystem och kraftproduktion. Enligt lagen (1977:439) om kommunal energiplanering skall det i varje kommun finnas en aktuell plan för tillförsel, distribution och användning av energi i kommunen. Till planen skall höra en miljökonsekvensbeskrivning.

I sitt ställningstagande konstaterade utskottet att forskningsresultaten om strålningsrisker från kraftledningar är motstridiga. Mot bakgrund av att det för närvarande finns bostadsområden, skolor och daghem som ligger nära kraftledningar, där barn dagligen vistas under längre tid, ansåg utskottet att farhågorna om strålningsrisker bör tas på stort allvar.

I regleringsbrevet för år 2002 för Elsäkerhetsverket ges verket i uppdrag, mot bakgrund av riksdagens nyssnämnda beslut, att utreda åtgärder och metoder för att reducera strålningsriskerna från kraftledningar. I utredningsuppdraget skall även ingå att ta fram förslag till incitament för kommuner och kraftbolag för sådana åtgärder samt en bedömning av kostnaderna för åtgärderna. Uppdraget skall redovisas senast den 15 november 2002. Företrädare för Elsäkerhetsverket har inför utskottet redovisat hur utredningsarbetet skall läggas upp.

Vad beträffar s.k. vagabonderande strömmar (d.v.s. elström som helt eller delvis tar icke önskade vägar i stället för att flyta i avsedd återledningskrets) kan noteras att Boverket har haft regeringens uppdrag att, genom kunskaps-

sammanställningar, erfarenhetsåterföring samt demonstrations- och utvecklingsprojekt, verka för ett miljö- och hälsoriktigt byggande och boende där bl.a. inomhusmiljö och elöverkänslighet ingår. I ett antal rapporter under åren 1997 och 1998 har redovisats insatser för förbättrad elmiljö och möjliga åtgärder för att minska elektriska och magnetiska fält i bostäder, inklusive risken för vagabonderande strömmar. Vidare har förslag till åtgärder vid misstänkt elöverkänslighet och förslag till elsaneringar framlagts.

Regeringen gav år 1997 dåvarande Rådet för arbetslivsforskning (RALF) i uppdrag att redovisa en forskningsöversikt och utvärdering av såväl svenska som internationella forskningsresultat inom området elkänslighet och hälsorisker av elektriska och magnetiska fält. Redovisning av uppdraget skedde den 1 december 2000. I rapporten sammanfattas de allmänna slutsatserna enligt följande:

- fullgott vetenskapligt stöd saknas för andra åtgärder än dem som innefattas i de rekommendationer som utfärdats av en internationell strålskyddsorganisation (International Commission on Non-Ionizing Radiation Protection) och EU,

- vissa yrkesmässiga situationer förekommer sannolikt där dessa rekommendationer överskrids, vilket bör ses som ett viktigt tillsynsproblem,

- det finns fortfarande visst vetenskapligt stöd för den försiktighetsstrategi som utfärdades av de fem svenska myndigheterna avseende extremt lågfrekventa magnetiska fält,

- motsvarande vetenskapligt stöd saknas för en utvidgning av denna försiktighetsstrategi till andra fält eller andra frekvensområden,

- forskningen har sammantaget inte funnit belägg för hälsorisker vid användning av mobiltelefoner,

- allmänhetens normala exponering på grund av basstationer för mobiltelefoni, andras användning av mobiltelefoner eller radio- och TV-utsändningar är mycket låg i jämförelse med nuvarande rekommendationer och gränsvärden,

- forskning på individer med påtalad elöverkänslighet har inte kunnat visa på någon enskild faktors betydelse för uppkomst av ohälsa hos dessa individer.

I rapporten görs också bedömningen att det behövs ytterligare forskningsinsatser på olika områden. Rapporten är under beredning inom Näringsdepartementet. Avsikten är att ta fram en sammanställning över de åtgärder som vidtagits på området.

Post- och telestyrelsen har i regleringsbrevet för år 2002 givits i uppdrag att utreda och lämna förslag till utformning av myndighetens sektorsansvar för miljöfrågor, bl.a. avseende elektromagnetiska fält inom området för trådlös kommunikation och inverkan på natur- och kulturvärden av en utbyggnad av infrastrukturen för sådan kommunikation. Myndigheten skall lämna förslag till hur dess roll bör definieras, sektorsansvarets omfattning, eventuella problem och på vilket sätt ansvaret kan integreras i myndighetens verksamhet. Arbetet skall ske efter samråd med berörda myndigheter, såsom Statens

strålskyddsinstitut, Socialstyrelsen, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet och Boverket. Post- och telestyrelsen skall redovisa ett beräknat resursbehov för de insatser som myndigheten föreslår. Myndigheten skall vidare lämna förslag till hur sektorsuppgiften bör finansieras. Uppdraget skall redovisas senast den 1 juni 2002.

Beträffande frågan om prövning av ansökan om förlängning av giltighetstiden för en nätkoncession, som tas upp i motion 2001/02:Bo291 (v), kan noteras att detta regleras i ellagen (2 kap. 14 och 15 §§). Där anges att en ansökan om en förlängning av giltighetstiden för en nätkoncession bör prövas enligt samma kriterier som när det gäller en ansökan om ny nätkoncession. Näringsdepartementets bedömning är, mot denna bakgrund, att det inte finns behov av några ändringar i gällande lagstiftning. Vid årsskiftet 1998/99 tillkom kravet på miljökonsekvensbeskrivning för linjekoncessioner. Enligt uppgift kom det in en stor mängd ansökningar till Energimyndigheten precis före årsskiftet, och många ansökningar var ofullständiga. Sedan dess har både Energimyndigheten och företagen arbetat med att förbättra koncessionsansökningarna. Merparten av ansökningarna är nu kompletta när de kommer in. Det är dock fortfarande ett stort antal företag som inte kommer in med ansökan två år före koncessionens utgång. I samband med att Energimyndighetens handläggningstider för koncessioner har minskat har denna fråga uppmärksammas och prioriteras för närvarande. Näringsdepartementets bedömning är därför att det för närvarande inte finns något behov av att införa en särskild sanktionsavgift.

Utskottets ställningstagande

Som svar på det tillkännagivande riksdagen gjorde våren 2001 om en utredning av åtgärder och metoder för att reducera strålningsriskerna från kraftledning har regeringen, som redovisats, givit Elsäkerhetsverket i uppdrag att genomföra denna utredning. I utredningsuppdraget skall även ingå att ta fram förslag till incitament för kommuner och kraftbolag för sådana åtgärder samt en bedömning av kostnaderna för åtgärderna. Uppdraget skall redovisas senast den 15 november 2002.

Företrädare för Elsäkerhetsverket har inför utskottet redovisat hur utredningsarbetet skall läggas upp. Arbetet avses i korthet fokuseras på teknik och kostnader. Frågan om incitament kommer att behandlas i samråd med berörda intressenter. Verket har inte för avsikt att göra några nya, egna riskvärderingar.

Utskottet ser positivt på att den begärda utredningen nu kommer till stånd. Mot bakgrund av att det finns bostadsområden, skolor och daghem som ligger nära kraftledningar, där barn dagligen vistas under längre tid, anser utskottet att farhågor om strålningsrisker bör tas på allvar. Utskottet vill också framhålla vikten av att forskning på det aktuella området drivs vidare. I de två motionerna 2001/02:N244 (kd) och 2001/02:N367 (fp) begärs att den utredning som riksdagen uttalade sig för våren 2001 skall komma till stånd. Ge-

nom det uppdrag som regeringen nu givit Elsäkerhetsverket får de båda motionerna anses tillgodosedda i berörda delar och avstyrks därmed av utskottet.

I motion 2001/02:Bo291 (v) berörs frågan om hur den tidigare nämnda försiktighetsprincipen tillämpas för befintliga ledningar i samband med förlängning av nätkoncession. Som redovisats skall enligt gällande bestämmelser förlängning av en nätkoncession prövas enligt samma kriterier som gäller för en ansökan om ny nätkoncession. Detta gäller också kravet på miljökonsekvensbeskrivningar som infördes vid årsskiftet 1998/99. Detta krav medförde, som nämnts, bl.a. en stor anhopning av ärenden hos Energimyndigheten. Enligt uppgift har myndigheten nu kommit till rätta med de inkörningsproblem som uppstod, och myndigheten prioriterar för närvarande att tillse att företagen fullgör sina skyldigheter och kommer in med ansökan om förlängning av nätkoncession inom föreskriven tid och med rätt beslutsunderlag. Utskottet anser mot denna bakgrund att det för närvarande inte är motiverat att riksdagen skall göra uttalanden beträffande tydligare bestämmelser vid ansökan om förlängning av nätkoncession eller om införande av sanktionsmöjligheter mot nätföretag som inte lämnar ansökan inom fastställd tid. Därmed avstyrks den nyssnämnda motionen i berörda delar.

Lagförslagen i övrigt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens lagförslag i övrigt.

Propositionen

Regeringens lagförslag omfattar förutom de preciserade förslag som har behandlats i det föregående under respektive avsnitt också vissa allmänna delar, såsom ingress och övergångsbestämmelser.

Utskottets ställningstagande

Utskottet tillstyrker regeringens förslag i dessa delar.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Nättariffers skälighet och tillsyn (punkt 1)

av Per Westerberg (m), Göran Hägglund (kd), Karin Falkmer (m), Inger Strömbom (kd), Ola Sundell (m), Eva Flyborg (fp) och Stefan Hagfeldt (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857) såvitt avser 4 kap. 1 § och 12 kap. 1, 2 och 3 a §§ och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen proposition 2001/02:56 punkt 1 i denna del och motionerna 2001/02:N47 yrkande 1, 2001/02:N48 yrkande 1, 2001/02:N213 yrkandena 7–9 och 2001/02:N371 yrkandena 7 och 9.

Ställningstagande

Inledningsvis vill vi något beröra elmarknadens funktion och konkurrensen på denna. När riksdagen hösten 1995 beslöt om att konkurrens i handel med och produktion av el skulle införas den 1 januari 1996 framhöll utskottet att det främsta syftet med reformeringen av elmarknaden var att stärka konsumenternas ställning. Vägledande för våra ställningstaganden till olika frågor beträffande den avreglerade elmarknaden som därefter har varit aktuella har varit omsorgen om konsumentintresset. Elkonkurrensutredningen drar, som redovisats, i sitt nyligen avlämnade betänkande slutsatsen att den avreglerade elmarknaden inte är behäftad med några fundamentala funktionsfel och konstaterar att ingen av berörda intressenter förordar en återgång till den ordning som gällde före den 1 januari 1996.

Enligt vår mening – och i likhet med vad som anförts i motionerna 2001/02:N47 (m), 2001/02:N213 (m), 2001/02:N48 (kd) och 2001/02:N371 (kd) – förutsätter en väl fungerande elmarknad, förutom konkurrens i handeln med el, även en effektiv och tillförlitlig nätverksamhet. Eftersom nätverksamheten inte är konkurrensutsatt är det av avgörande betydelse att en effektiv tillsyn av denna verksamhet fungerar. Enligt vår mening har regeringens agerande hittills präglats av en anmärkningsvärd passivitet.

Det totala elpriset för en konsument består av fyra delar, nämligen nätavgift, pris på elenergi, elskatt och mervärdesskatt. Enligt Elkonkurrensutredningens slutbetänkande består hushållskundernas totala elpris efter år 1996

grovt sett av en tredjedel vardera av nätavgift, elpris och skatter. Det är således endast en tredjedel av det totala priset för en konsument som är utsatt för konkurrens, medan den tredjedel som avser nätavgiften bestäms av en monopolist. En skärpt tillsyn av priser på monopolområden måste syfta till att skydda konsumenterna från att drabbas av oskäligen priser och att uppmuntra till rationaliseringar. Dessutom bör en skälig andel av rationaliseringsvinster komma konsumenterna till godo genom lägre priser. Det finns uppskattningar som pekar på att mer än hälften av avregleringens positiva effekter i form av effektivitetsvinster skulle finnas i nätledet.

Regeringens förslag kan ses som ett försök att effektivisera tillsynen av nätföretagen. Enligt vår mening är förslaget dock otillräckligt. En åtgärd som omgående bör vidtas är införande av s.k. benchmarkingkonkurrens, som tillämpas i t.ex. Storbritannien. Detta går ut på att ett index som mäter befolkningstäthet, geografi, m.m. och som kan förklara kostnadsbilden i distributionsområdet tas fram och används för att mäta effektiviteten hos företagen. De företag som enligt detta index är effektivare och har lägre konsumenttaxor än genomsnittet får ge ägarna god avsättning på insatt kapital. Bolag som har högre konsumenttaxor än genomsnittet förvägras att ge ägarna avkastning.

En annan omständighet som vi vill uppmärksamma är det ganska komplicerade system för att bedöma den prestation som nätkoncessionsinnehavaren utför som omnämns i propositionen, dvs. nätnyttomodellen. Effekterna av nätnyttomodellen är visserligen svåra att bedöma eftersom modellens detaljutförande är oklar, men vi ser en svaghet i att det föreslagna förfarandet inbjuder till utdragna prövningar i domstol, något som drabbar konsumenterna som i vissa fall under lång tid kan tvingas betala en alltför hög nätavgift. I detta sammanhang vill vi också framhålla att handläggningstiderna för koncessionsärenden hos Energimyndigheten måste kortas. Under år 2000 spänner handläggningstiderna mellan 227 dagar för tillsynsärenden till 340 dagar för prövningsärenden, vilket är oacceptabelt.

Riksdagen bör genom ett tillkännagivande anmoda regeringen att vidta åtgärder för att komplettera regeringens förslag i enlighet med vad vi här har anfört. Därmed tillstyrker vi propositionen i berörd del och de fyra här aktuella motionerna i motsvarande delar.

2. Tariffutjämning mellan glesbygd och tätort (punkt 2)

av Per Westerberg (m), Göran Hägglund (kd), Karin Falkmer (m), Inger Strömbom (kd), Ola Sundell (m), Eva Flyborg (fp) och Stefan Hagfeldt (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 2 och avslår regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857) såvitt avser 3 kap. 3 §. Därmed bifaller riksdagen motion

2001/02:N48 yrkande 2 och avslår proposition 2001/02:56 punkt 1 i denna del.

Ställningstagande

Vi anser – i likhet med vad som anförs i motion 2001/02:N48 (kd) – att regeringen utgår från en felaktig verklighetsbild när den ger sken av att nättarifferna generellt sett är högre i glesbygd än i tätort och högre i norra än i södra Sverige. Verkligheten är i stället att nätavgifterna varierar starkt mellan olika nätinnehavare, och det finns inget tydligt samband mellan ledningstäthet i form av meter per abonnent och nättariff. Enligt en studie från LRF år 2001 om nättarifferna kan det geografiska läget förklara en skillnad i nätavgiften på 3 öre per kWh, medan den faktiska skillnaden vid jämförbara förhållanden kan vara så stor som 15 öre. Det visar sig att det i många fall är de små nätbolagen som tar ut den lägsta avgiften, medan stora bolag som dessutom ofta verkar i storstadsområden tar ut högre avgifter.

Obligatorisk samredovisning kommer att leda till att de redovisade områdenas storlek och nätstruktur kommer att variera starkt. Enligt vår uppfattning måste utgångspunkten i första hand vara en strävan efter effektivisering, så att någorlunda lika avgifter vid lika förhållanden kan uppnås. För närvarande varierar avgifterna starkt mellan likvärdiga tätorter, liksom mellan likvärdiga glesbygdsområden. När dessa skillnader har minskats kan åtgärderna inriktas på en utjämning mellan tätort, landsbygd och glesbygd.

Riksdagen bör genom ett tillkännagivande anmoda regeringen att vidta åtgärder så att omotiverade skillnader i nätavgifter minskas. Därmed tillstyrker vi den nämnda motionen i berörd del och avstyrker propositionen i aktuell del.

3. Krav på god kvalitet vid överföring av el (punkt 4)

av Eva Flyborg (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

4. Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857) såvitt avser 3 kap. 9 §. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:N49 yrkande 1 och avslår proposition 2001/02:56 punkt 1 i denna del.

Ställningstagande

Jag anser – i likhet med vad som anförs i motion 2001/02:N49 (fp) – att bestämmelser av den typ som här är aktuell inte bör införas i ellagen. Det är principiellt felaktigt, och risken är att bestämmelsen får karaktär av s.k. luftparagraf.

Flera remissinstanser har framfört kritik mot Elnätsutredningens förslag vad gäller införande av den här aktuella bestämmelsen. Kammarrätten i Stockholm ifrågasätter starkt bestämmelsen och konstaterar att det saknas

tillstymmelse till vägledning för rättstillämpningen. Kammarrätten ställer sig även frågande till om dessa frågor inte kommer i kollision med frågorna om skadestånd. Elsäkerhetsverket är tveksamt till ett införande av den föreslagna regleringen, eftersom det kommer att ta lång tid innan det har definierats vad som är tillräckligt god kvalitet. Riksrevisionsverket har inget att invända mot förslaget men menar att ett införande av en faktisk prövningsrätt av elkvaliteten skulle kunna medföra att antalet ärenden ökar betydligt hos Energimyndigheten. RRV skulle därför ha önskat sig en fylligare utredning av förslagets konsekvenser. Svensk Elbrukarförening anser att frågan om elkvalitet bör utredas ytterligare för att belysa orsakerna till de tvister som kan uppstå och hur de kan lösas.

Regeringens uppläggning innebär en felaktig tågordning. Det rätta hade varit att först låta Energimyndigheten utreda hur de aktuella föreskrifterna skall utformas och innehållet i dessa. Därefter hade regeringen kunnat lämna ett förslag till riksdagen. Nu gör regeringen tvärtom och vill att riksdagen skall fatta ett beslut utan att egentligen veta vad beslutet innebär. Visserligen sägs allmänt att föreskrifterna skall innehålla riktvärden avseende antal strömvavbrott och deras varaktighet, spänningsvariationer, orsaken till avbrotten, etc., men detta ger ingen klar och entydig bild av vad som avses.

Med hänvisning till det anförda avstyrker jag propositionen i berörd del och tillstyrker den nämnda motionen i motsvarande del.

4. Timvis mätning av små elanvändares förbrukning, m.m. (punkt 7)

av Per Westerberg (m), Göran Hägglund (kd), Karin Falkmer (m), Inger Strömbom (kd), Ola Sundell (m), Ingegerd Saarinen (mp), Eva Flyborg (fp) och Stefan Hagfeldt (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse:

7. Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1999:770) om ändring i ellagen (1997:857). Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:N48 yrkande 3 och avslår proposition 2001/02:56 punkt 2 och motion 2001/02:N274.

Ställningstagande

Vi anser – i likhet med vad som anförs i motion 2001/02:N48 (kd) – att riksdagen bör avslå regeringens förslag om att upphäva reglerna för betalningsbefrielse vid timtidsmätning för elkunder. Det kan visserligen argumenteras för att det inte är rättvist att de elkunder som har tecknat ett leveransavtal som löper tills vidare skall slippa betala kostnaderna för timmätning. Vi anser dock att regering och riksdag inte skall sätta sig över ingångna, civilrättsligt bindande avtal.

Med hänsyn till att utvecklingen går mot flera avläsningar per år syns det oss dessutom felaktigt att försvara för timmätning. Då bortfaller också kundens möjlighet att direkt se kopplingen mellan pris och efterfrågan. Med timmätning kan kunden lättare svara på prisökningar genom minskad förbrukning. Det finns företag, t.ex. Sollentuna Energi AB, som har infört system med fjärravlästa timmätare utan att debitera särskilda avgifter för detta. Genom att tillämpa en s.k. effekttaxa kan elförbrukarna få signaler som kan påverka deras förbrukning och risken för effektbrist kan minskas.

När det gäller de synpunkter som framförs i motion 2001/02:N274 (s) om debitering av den faktiska elförbrukningen vill vi hänvisa till det utredningsarbete som Energimyndigheten bedriver och som skall slutredovisas den 1 juni 2002.

Med det anförda avstyrks propositionen i berörd del och tillstyrks motion 2001/02:N48 (kd) i motsvarande del. Vidare avstyrks motion 2001/02:N274 (s).

5. Timvis mätning av små elproducenters produktion, m.m. (punkt 8, motiveringen)

av Per Westerberg (m), Göran Hägglund (kd), Karin Falkmer (m), Inger Strömbom (kd), Ola Sundell (m), Eva Flyborg (fp) och Stefan Hagfeldt (m).

Ställningstagande

Vi anser att den del av utskottets ställningstagande som börjar med ”När det” och slutar med ”berörda delar” borde ha följande lydelse:

När det gäller de framtida verksamhetsförutsättningarna för vindkraft, vilka tas upp i de här aktuella motionerna, noterar vi att denna fråga nu är föremål för beredning inom Näringsdepartementet, mot bakgrund av bl.a. Elcertifikatutredningens förslag. Regeringen avser att återkomma till frågan i den energipolitiska proposition som är aviserad till den 21 mars 2002.

Vi vill dock redan nu markera att vi anser att det ligger mycket i de synpunkter som förs fram i motionerna 2001/02:N341 (m) och 2001/02:N40 (m). Det är inte rimligt att de elkonsumenter som råkar bo i områden där det finns eller planeras många vindkraftverk skall drabbas av högre nätkostnader än de skulle ha gjort om vindkraftverken inte hade funnits i de berörda områdena. Eftersom vindkraftverken i stor utsträckning byggs i glesbygdsområden, blir det nätkunderna i dessa områden som får stå för en del av stödet till vindkraften. Med hänvisning till att riksdagen inom kort kommer att behandla frågan om verksamhetsförutsättningarna för vindkraften i anslutning till den aviserade propositionen avstyrker vi dock nu de två nyssnämnda motionerna i berörda delar, liksom de övriga fyra här aktuella motionerna i motsvarande delar.

6. Leverantörsbyte (punkt 9)

av Barbro Andersson Öhrn (s), Sylvia Lindgren (s), Lennart Beijer (v), Nils-Göran Holmqvist (s), Marie Granlund (s), Karl Gustav Abramsson (s), Gunilla Wahlén (v) och Anne Ludvigsson (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

9. Riksdagen avslår motionerna 2001/02:N47 yrkande 3, 2001/02:N48 yrkande 5, 2001/02:N213 yrkande 10 och 2001/02:N371 yrkande 8.

Ställningstagande

Vi anser att den del av utskottets ställningstagande som börjar med ”Regeringens hantering ” och slutar med ”berörda delar” borde ha följande lydelse:

Som redovisats har Elkonkurrensutredningen lämnat ett förslag beträffande införande av sanktion mot nätägare som förorsakar att leverantörsbyten inte sker i tid. Energimyndigheten kommer att ges i uppdrag att utforma ett lagförslag, och regeringen kan därefter lämna förslag till riksdagen under nästa riksmöte. Vi ser positivt på detta, men vill samtidigt framhålla att det är angeläget att beredningen av frågan inte onödigtvis drar ut i tiden. Regeringen bör återkomma till riksdagen under nästa riksmöte så att ändrade bestämmelser kan träda i kraft så snart som möjligt.

Önskemålen i de här aktuella motionerna om införande av ett sanktionssystem vid leverantörsbyte får med det anförda anses vara tillgodosedda. Vi noterar också att Energimyndigheten har beslutat att i sina föreskrifter införa krav på att identifikationsnummer klart skall anges på nätfakturan till kunden, vilket krävs i en av motionerna. Därmed avstyrks de fyra här aktuella motionerna i berörda delar.

7. Leveranssäkerhet, m.m. (punkt 10)

av Per Westerberg (m), Göran Hägglund (kd), Karin Falkmer (m), Inger Strömbom (kd), Ola Sundell (m), Eva Flyborg (fp) och Stefan Hagfeldt (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse:

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 7. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:N35 yrkande 4, 2001/02:N47 yrkande 4, 2001/02:N48 yrkande 4, 2001/02:N205 och 2001/02:N371 yrkande 6, bifaller delvis motion 2001/02:N35 yrkande 2 och avslår motionerna 2001/02:N275, 2001/02:N300 och 2001/02:N302 yrkande 1.

Ställningstagande

Vad gäller leveranssäkerheten delar vi de bedömningar som förs fram i främst motionerna 2001/02:N47 (m) och 2001/02:N48 (kd), men också i motion 2001/02:N205 (m). Förra vinterns och innevarande vinters snöoväder visade på stora brister i underhållet av näten. Monopolformen och den bristande tillsynen har medverkat till att det i vissa områden är alltför låg standard på nätverksamheten. Vi anser att det frivilliga initiativ som elbranschen har tagit är mycket positivt, men konstaterar samtidigt att inte förrän samtliga nätföretag ställer sig bakom överenskommelsen om nätsäkring och åtagandet om ekonomisk ersättning kan elkunderna förvänta sig säkrare leveranser. Regelverket kring ersättningarna måste innehålla enhetliga garantier och göras känt för alla elkunder. Vi anser att det är mycket viktigt att myndigheterna noga bevakar effekterna av branschens åtaganden och att regeringen har beredskap för att snabbt presentera lagförslag om de frivilliga åtagandena visar sig otillräckliga.

I motionerna behandlas också frågor om energibrist och effektbrist. Det är viktigt att distinktionen mellan dessa båda begrepp upprätthålls. När det gäller energi får den "relevanta" marknaden anses vara den nordiska elmarknaden. Möjligheterna att upprätthålla balans på denna marknad får bedömas som tillfredsställande och gäller främst att det skapas goda villkor för effektiva investeringar.

När det gäller effekt är situationen annorlunda. Den "relevanta" marknaden är här i stor utsträckning fortfarande begränsad till den svenska elmarknaden, särskilt Syd- och Mellansverige. Beträffande förhållandet mellan utbud av och efterfrågan på effekt kan konstateras att det är knapp marginal mellan tillgänglig effekt och maximal efterfrågan på effekt. Vidare gäller att prissättningen på effekt inte är effektiv och att incitamenten att hålla reserveffekt tillgänglig är låga. Sammantaget innebär det nu sagda att det finns en påtaglig risk för att effektbrist kan uppstå. Södra Sverige är särskilt sårbart på grund av att överföringskapaciteten av el från norra till södra Sverige är otillräcklig och behöver byggas ut, liksom överföringskapaciteten mellan Norge och Sverige. I början av februari 2001 var Sverige mycket nära den gräns när effektbrist inträder. För att inte liknande situationer skall uppstå krävs en permanent lösning så att effektbalansen kan upprätthållas. Det saknas marginaler för att klara större oplanerade produktionsstopp i kraftanläggningar eller veckor med låga temperaturer.

Regeringen måste vidta erforderliga åtgärder för att garantera att effektbrist inte uppstår. Det behövs en långsiktig lösning som inte stör prisbildningen på elbörsen. Svenska kraftnät har gjort bedömningen att under överskådlig tid kommer effektbalansen att vara starkt beroende av förbrukningsbegränsningar, hög tillgänglighet i kärnkraftsproduktionen och överföringsförmågan på stamnätet samt import till Syd- och Mellansverige från grannländerna.

Riksdagen bör genom ett tillkännagivande anmoda regeringen att vidta åtgärder i enlighet med vad som här har förordats. Därmed blir motionerna 2001/02:N47 (m), 2001/02:N205 (m), 2001/02:N48 (kd), 2001/02:N371 (kd)

och 2001/02:N35 (kd) i huvudsak tillgodosedda och tillstyrks. De övriga tre här aktuella motionerna 2001/02:N275 (s), 2001/02:N302 (s) och 2001/02:N300 (c) avstyrks i motsvarande delar.

8. Fjärrvärmemarknaden (punkt 11)

av Per Westerberg (m), Göran Hägglund (kd), Karin Falkmer (m), Inger Strömbom (kd), Ola Sundell (m), Eva Flyborg (fp) och Stefan Hagfeldt (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 11 borde ha följande lydelse:

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 8. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:N47 yrkande 5, 2001/02:N48 yrkandena 6 och 7, 2001/02:N49 yrkande 2 och 2001/02:N371 yrkandena 16 och 17.

Ställningstagande

Vi anser att den del av utskottets ställningstagande som börjar med ”När det” och slutar med ”berörda delar” borde ha följande lydelse:

Regeringens bedömning att konkurrensen på fjärrvärmemarknaden bör förbättras och att det behövs en ökad uppföljning av prissättningen av fjärrvärme innebär ett steg i rätt riktning. Som anförts i motionerna 2001/02:N47 (m), 2001/02:N48 (kd), 2001/02:N371 (kd) och 2001/02:N49 (fp) bör dock åtgärder vidtas omgående. Distributionen av hetvatten är ett naturligt monopol och konkurrensen från andra uppvärmningsformer är mycket begränsad. Detta medför risk för monopolprissättning. Vi konstaterar att de genomsnittliga avgifterna på fjärrvärme har ökat under åren 1996–1998, trots att kostnadsutvecklingen talar för sänkta priser.

Vi anser att de åtgärder som förordas i de nämnda motionerna och som rör införande av benchmarkingkonkurrens, tredjepartstillträde, förbättrad tillsyn, m.m. snarast bör vidtas. Benchmarkingkonkurrens på fjärrvärmemarknaden kan innebära att något slags index som kan förklara kostnadsbilden inom respektive fjärrvärmeområde tas fram. Tredjepartstillträde innebär att en tredje part får tillträde till ledningsnätet och därmed möjlighet att konkurrera med det berörda fjärrvärmeföretaget om produktion och försäljning. Beträffande tillsyn anser vi att Energimyndigheten bör åläggas motsvarande tillsynsskyldighet när det gäller prissättningen som regeringen nu föreslår för elnätstarrifferna.

Riksdagen bör anmoda regeringen att vidta åtgärder i enlighet med vad vi här har anfört. Därmed tillstyrks de nämnda motionerna i berörda delar.

9. Strålningsrisker (punkt 12)

av Lennart Beijer (v), Gunilla Wahlén (v), Åke Sandström (c) och Eva Flyborg (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 9. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Bo291 yrkande 3 och avslår motionerna 2001/02:N244, 2001/02:N367 yrkande 4 och 2001/02:Bo291 yrkande 2.

Ställningstagande

Vi anser att den del av utskottets ställningstagande som börjar med ”I motion” och slutar med ”berörda delar” borde ha följande lydelse:

I motion 2001/02:Bo291 (v) berörs frågan om hur den tidigare nämnda försiktighetsprincipen tillämpas för befintliga ledningar i samband med förlängning av nätkoncession. Som redovisats skall enligt gällande bestämmelser förlängning av en nätkoncession prövas enligt samma kriterier som gäller för en ansökan om ny nätkoncession. Detta gäller också kravet på miljökonsekvensbeskrivningar som infördes vid årsskiftet 1998/99.

Beträffande förlängd koncession fungerar det emellertid enligt vad vi har erfarit för närvarande ofta så att om nätföretaget lämnar in en preliminär ansökan, utan t.ex. miljökonsekvensbeskrivning, en vecka innan koncessionen löper ut, så får kraftledningen fortsätta att användas. Detta trots att det finns ett krav på att ansökan om ny koncession skall lämnas in två år innan den gällande går ut. Det är således inte något fel på bestämmelsen i sig, men det har visat sig att efterlevnaden inte är tillfredsställande. Ett skäl till detta kan vara att det inte finns någon sanktionsmöjlighet mot de företag som inte följer bestämmelsen. För att bestämmelsen skall få åsyftad effekt bör därför, som föreslås i den nämnda motionen, någon form av sanktionsmöjlighet införas. Riksdagen bör genom ett tillkännagivande uppmana regeringen att tillse att så sker. Därmed tillstyrks motionen i denna del.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Proposition 2001/02:56

1. Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857).
2. Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1999:770) om ändring i ellagen (1997:857).

Motioner med anledning av proposition 2001/02:56

2001/02:N47 av Per Westerberg m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen i framtiden snabbare bör ta till sig förslag om att skärpa konkurrensen.
2. Riksdagen beslutar avslå regeringens förslag vad gäller ändring i 3 kap. 1 a § ellagen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om leverantörsbyte.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om leveranssäkerhet.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av ett system för benchmarkingkonkurrens på fjärrvärmemarknaden.

2001/02:N48 av Inger Strömbom m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om energimarknadens funktion.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tariffutjämning mellan glesbygd och tätort.
3. Riksdagen avslår regeringens förslag att upphäva reglerna för betalningsbefrielse vid timtidmätning för elkunder.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av bevakning av elbranschens åtaganden vad gäller säkra elleveranser.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av ett fungerande sanktionssystem mot nätbolag vid leverantörsbyte.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tredjepartstillträde på fjärrvärmemarknaden.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att komma till rätta med riskerna för korssubventionering.

2001/02:N49 av Eva Flyborg m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om el av god kvalitet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om konkurrens på fjärrvärmemarknaden.

Motioner med anledning av skrivelse 2001/02:22

2001/02:N35 av Inger Strömbom m.fl. (kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att förhindra energibrist.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att öka överföringskapaciteten till södra Sverige.

2001/02:N40 av Roy Hansson (m):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nätavgifter och nödvändigheten av att förändra nuvarande lagstiftning vad gäller kostnaden att överföra elkraft från vindkraft.

Motioner från allmänna motionstiden

2001/02:N205 av Lars Björkman och Elizabeth Nyström (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införandet av en elavbrottsavgift.

2001/02:N213 av Bo Lundgren m.fl. (m):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av effektivare nätföretag.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om modeller för att öka konkurrensen mellan nätföretagen.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skärpt tillsyn av nätföretagen.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förseningsavgift för de nätbolag som i strid med regelverket försvårar bytet av elleverantör.

2001/02:N244 av Kjell Eldensjö (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om det angelägna i att skyndsamt tillsätta den utredning som riksdagen begärde (2000/01:NU8) vid föregående riksmöte, med uppdrag att finna åtgärder och metoder för att reducera strålningsriskerna från kraftledningar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i den föreslagna utredningen också utreda möjligheterna att reducera s.k. vagabonderande strömmar och magnetfält.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i den föreslagna utredningen också utreda hur elektromagnetiska frizoner skall kunna upprättas.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om upprättande av åtgärds paket i syfte att förbättra situationen för dem som drabbats av elöverkänslighet, inkluderande de personer som har fått hälsoeffekter som inte av bl.a. EU-rådet anses vetenskapligt säkerställda.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utveckling av utbildningen i miljömedicin inom området elöverkänslighet.

2001/02:N274 av Helena Zakariasén (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om mätning och debitering av elförbrukning.

2001/02:N275 av Michael Hagberg och Carina Ohlsson (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av åtgärder för att säkra försörjningstryggheten av el vid vinter med sträng kyla.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av åtgärder för att säkra försörjningstryggheten av el vid situationer med extremt stor elförbrukning.

2001/02:N292 av Erik Arthur Egervärn (c):

Riksdagen begär hos regeringen en utredning för att tillgodose synpunkterna avseende orättvisa nätavgifter.

2001/02:N300 av Margareta Andersson och Birgitta Carlsson (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att använda isolerade elkablar för att säkra strömförsörjningen och dra bredband till alla hushåll och företag i landet.

2001/02:N302 av Urban Ahlin och Carina Ohlsson (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att undanröja de handelshinder som finns för att få en fungerande elhandel i Norden.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att sprida kostnaderna för vindkraftens utbyggnad på hela elkollektivet.

2001/02:N324 av Marianne Andersson (c):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bibehållen möjlighet till inmatning på nätet för små producenter till rimligt pris.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ändring av gränsen för småskaliga kraftverk.

2001/02:N341 av Roy Hansson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att bestämmelsen om avgiftsbefrielse för småskalig vindkraftsproduktion snarast ses över med inriktning att skapa rättvisa regler för fördelningen av nätkostnaderna mellan producerande och konsumerande kunder.

2001/02:N367 av Eva Flyborg m.fl. (fp):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om strålningsrisker från kraftledningar.

2001/02:N371 av Inger Strömbom m.fl. (kd):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att regeringen bör vidta erforderliga åtgärder för att garantera att effektbrist inte uppstår.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att regeringen bör påskynda Energimyndighetens utveckling av former för bedömning av nättarifferna och ger myndigheten befogenheter att där så krävs vidta tvingande åtgärder.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att ett sanktionssystem mot de nätbolag som inte uppfyller regelverkets krav vid byte av elleverantör bör införas.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Energimyndighetens handläggningstider för koncessionsärenden måste kortas.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om konkurrens inom fjärrvärmesektorn.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett regelverk för att förhindra korssubventionering inom fjärrvärmesektorn.

2001/02:Bo291 av Willy Söderdahl och Gunilla Wahlén (v):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tydligare bestämmelser vid ansökan om förlängning av nätkoncession.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om sanktionsmöjligheter mot nätföretag som inte lämnar ansökan inom fastställd tid.

2001/02:Bo319 av Birgitta Carlsson (c):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att underlätta för vindkraftsproducenter att komma ut på elnätet med den kraft som de producerar.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1. Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857)

Fel! Okänt namn på dokumentegenskap.:Fel! Okänt namn på dokumentegenskap.Fel! Okänt namn på dokumentegenskap.

Fel! Okänt namn på dokumentegenskap.:Fel! Okänt namn på dokumentegenskap.Fel! Okänt namn på dokumentegenskap.

Fel! Okänt namn på dokumentegenskap.:Fel! Okänt namn på dokumentegenskap.Fel! Okänt namn på dokumentegenskap.

Fel! Okänt namn på dokumentegenskap.:Fel! Okänt namn på dokumentegenskap.Fel! Okänt namn på dokumentegenskap.

2. Förslag till lag om ändring i lagen (1999:770) om ändring i ellagen (1997:857)